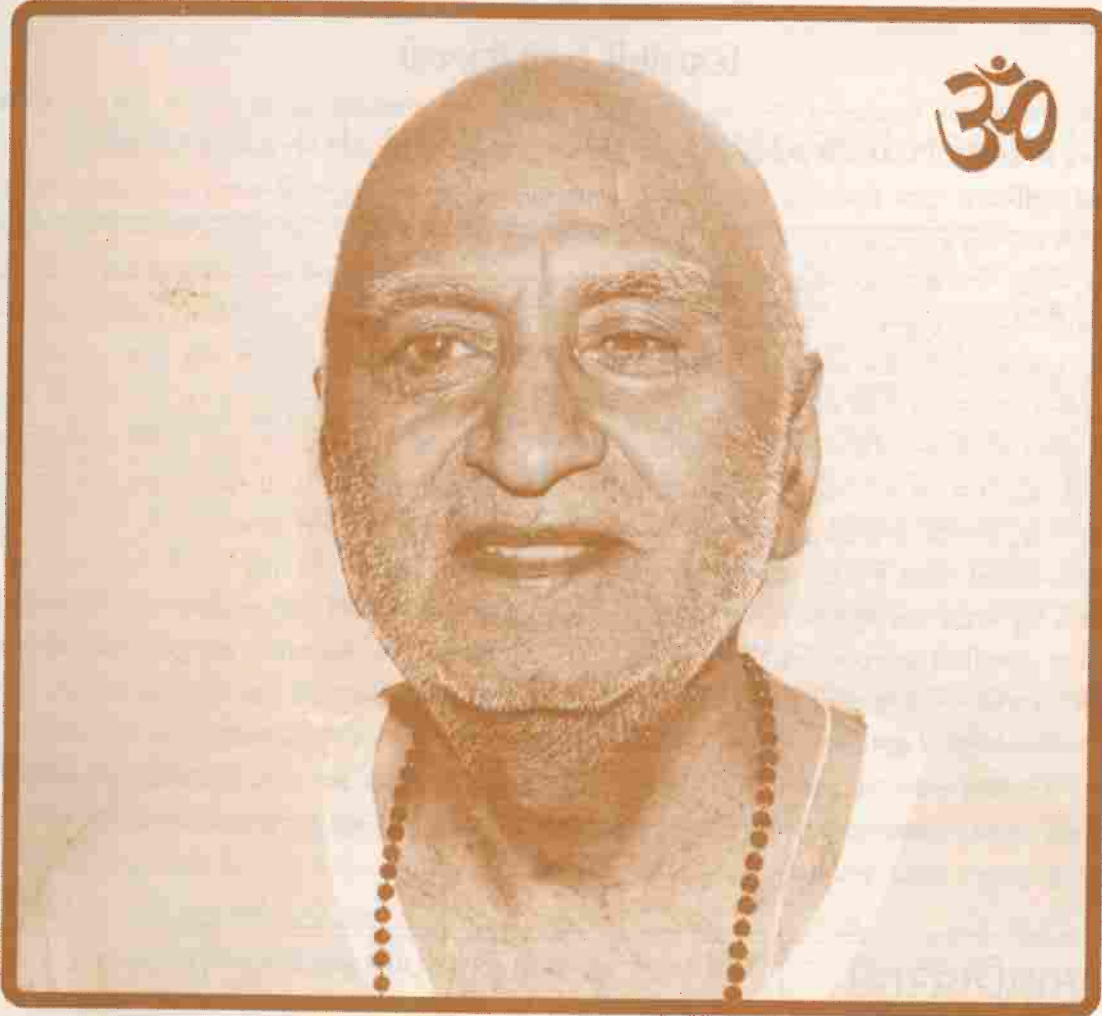

॥ तस्य वाचकः प्रणवः ॥

रुतभिरा

आत्मनो हिताय जगतः सुभाय

ॐ

'योग' शिक्षा लावीओ, 'शिक्ष' जनी गुरुकार;
मुमुक्षु जरूर पाभशे, सौनो मुजमां भाग.

॥ ॐ ॥
॥ तस्य वाचकः प्रणवः ॥

नवा वर्षनो संदेश

माता-पिता पोताना संतानोने अने गुरु-संतो पोताना प्रेमीजनोने सुभी करवा माटे पोताना तमाम सुभो-नो भोग आपता लेश पण अयकाता नथी, तेम -

संतानोअे अने प्रेमीजनोअे पण पोताना माता-पिता अने गुरु-संतोनी अमूल्य सेवानो लाभ लेवानी अलौकीक तक कही यूकवी ज्ञेईअे नही.

— योगभिक्षु

* * *

द्विवाणीनी साथी उजवणी

द्विवाणीमां सौ जेम पोतपोताना धरनी ખૂબ સફાઈ કરીને આખા ધરનું વાતાવરણ શુદ્ધ કરે છે, તેમ સાથે સાથે ઘરે ઘરે ગૌધૃતના અનંત દીપકો પ્રગટાવીને આખા ગામનું-રાષ્ટ્રનું વાતાવરણ શુદ્ધ કરવાનું છે. આ સાચી વાત વિસરાઈ ગઈ અને એક રૂઢ રીતરિવાજ મુજબ દિવાળીની ઉજવણી થવા લાગી. મીણબત્તીના અને અશુધ્ધ ઘી-તેલના દીવા પ્રગટાવીને અને ઢગલાબંધ દારૂખાનું ફોડીને પૈસાની, વાતાવરણની અને આરોગ્યની ઘાણી થવા લાગી. દિવાળી નિમિત્તે અશુધ્ધ ઘી-તેલથી તળેલી, એસિડ જેવા ક્ષારો અને સોડા નાખેલી વાનગીઓ ખૂબ ખાઈ-ખાઈને આરોગ્યની પણ પાયમાલી થવા લાગી. ચા-પાન-બીડી-સિગારેટ-દારૂ-મસાલા વગેરે અનેક ખોટા આહાર-વિહારથી બાર માસ સુધી બગાડેલી તંદુરસ્તીને, દિવાળીમાં સાચા, શુધ્ધ આહાર-વિહાર અને વાતાવરણથી સુધારવાની જે એક તક સાંપડી હતી તેને પણ અજ્ઞાનતાવશ અને દેખાદેખીના રવાડે ચડીને વેડફી નાખી. એટલું જ નહિ પણ દારૂખાનાના ભયંકર ઝેરી ધુમાડાથી સમગ્ર વાતાવરણની પ્રાણ-ઉર્જાને દૂષિત કરીને અને પુષ્ટિદાયક ભોજન-સામગ્રીને તળી તળીને, કોલસા જેવી બનાવીને ખાઈ ખાઈને તબિયતને વધુ કથળાવી. ઘઉં, મગ, બાજરી, વગેરે અનાજોને જો તળીને પછી વાવીએ તો તે ઊગી શકતાં નથી. કારણ કે તે હવે માત્ર કોલસા જ છે, તળવાથી તેની ઉર્વરા-શક્તિ નાશ પામી ગઈ. હવે તે શરીરને પોષણ બિલકુલ આપી શકશે નહિ, અને તોય તે કોલસા-કચરાને બહાર ફેંકી દેવાની મજૂરી તો શરીરને કરવી જ પડશે. વળી તળેલી વસ્તુ સ્વાદમાં સારી લાગે એટલે પ્રમાણથી વધુ ખવાય અને ભૂખ વિના પણ માત્ર સ્વાદને સારુ પણ ખવાય, આ રીતે બેવડું નુકસાન. થોડા દિવસ એકલી તળેલી જ વાનગીઓ લઈને-ખાઈને રહીએ તો ખબર પડે કે કેટલી બધી અશક્તિ આવી જાય છે. તળેલી ચીજો પેટ ભરીભરીને જમીએ તોય પોષણની દ્રષ્ટિએ લાંઘણ (ઉપવાસ) જ થાય. તળેલી વસ્તુમાંથી રેશા (ફાયબર) બિલકુલ ન મળે તેથી ભયંકર કબજિયાત થાય, અને આરોગ્ય શાસ્ત્રના નિયમ મુજબ સર્વ રોગોનું મૂળ કબજિયાત છે.

અન્યોને મદદ કરવા માટે ધનવાન જ હોવું એ કાંઈ જરૂરનું નથી. ઉપરોક્ત સાચી સમજણને ખૂબ સારી રીતે સમજીને, આચરીને તથા અન્યોને પણ તે પ્રમાણે જીવવાની પ્રેરણા આપીને પણ અન્યોને મદદગાર થઈ શકાય છે, અને મનુષ્ય-જન્મ સાર્થક કરી શકાય છે.

— યોગભિક્ષુ

મહાશિવરાત્રી
નિમિત્તે કાર્યક્રમ

યોગેશભાઈ બી. પટેલના ખેતરમાં, કૂવા પાસે,
રેલ્વે ફાટક નં. ૨૫, જાગનાથ ભાગોળ,
પાણવણિયા રોડ, મુ. ઉમરેઠ, જિ. આણંદ.

૧૩-૩-૨૦૦૫
રવિવાર
સવારે ૧૦ થી ૨

ઋતમ્બરા

(ઋતમ્બરા એટલે અનુભવયુક્ત સત્યથી ભરેલું)

(બહુજનહિતાય - બહુજનસુખાય)

વર્ષ - ૨૧ (એપ્રિલ, મે, જૂન)

VOL - XXI 2004-2005

ISSUE - IV

માનદ્ તંત્રી - નેપથ વ્યાસ

ગુરુમહિમા

(યોગ-રહસ્યોથી ભરપૂર - યોગ-નિષ્ઠારસથી તરબોળ)

- યોગભિષુ

સવાભગત "ગુરુમહિમા" રચીને ખુબ આનંદમાં આવી ગયા છે અને ગુરુદેવની આરતી ઉતારે છે. કોઈ વાર-પરબે અથવા તો ગુરુપૂર્ણિમાને દિવસે અથવા તો તમે જ્યારે તમારે ઘરે ગુરુદેવની પધરામણી કરો છો ત્યારે જેમ ગુરુદેવની આરતી ઉતારો છો, એમ સવજીભગત આરતી ઉતારે છે. આરતી ઉતારતા જાય છે, ગાતા જાય છે; એના શબ્દો ફેટલા સુંદર છે! -

જય જય આરતી સદ્ગોરાંકી

આદ-અનાદ નાદથી પર છો, અજરઅમર દેવા;

નહીં ઊપજ્યા નહીં જાયા, છો એવા ને એવા;

જય જય આરતી સદ્ગોરાંકી;

અમર રૂપ બન્યા છો આપે, વિદેહ દેહ ધારી;

સાર્હેબ કૃપા સહેજ ઘર પાચો, પલ પલ બલિહારી;

જય જય આરતી સદ્ગોરાંકી;

અધ-ઉર્ધ્વમાં આપ બિરાજો, નિગમ નેતિ ગાવે;

વ્યાપક સકળ ભુવનમાં, નહીં આવે ને જાવે;

જય જય આરતી સદ્ગોરાંકી;

પાંચ પારખ લઈ પૃથ્વી, સ્થાવર જંગમ સ્થાપી;

ચેતન્ય કરી ચલાવ્યા, અમર ભુંદ આપી;

જય જય આરતી સદ્ગોરાંકી;

નામ ઠામ બે બાદ કરીને, મૂળ પુરુષ જાચ્યો;

દાસ સવા પર દયા કરીને, અભયદાન આપ્યો;

જય જય આરતી સદ્ગોરાંકી.

આમ, આ સવજીદાસજીએ ગુરુમહિમા ગાયો અને સદ્ગુરુની આરતી પણ ઉતારી. આ આરતી વિષેની સમજ આપણે "ઋતમ્બરા"ના અગાઉના અંકોમાં રજૂ કરી.

ઓમ્ પરિવારના સ્વાધ્યાય-સત્સંગના કાર્યક્રમોમાં લાલજીભગત વિરચિત આરતી પણ બોલીએ છીએ. તે આરતી વિષેની તાત્ત્વિક સમજ પ્રાપ્ત કરવાનો પ્રયત્ન કરીએ.

ઓમ્ જય જય ગુરુદેવા, પ્રભુ જય જય ગુરુદેવા;

આરતી નિત્ય ઉતારું, કરું નિશદિન સેવા.

જન્મ-મરણ યમદૂતોનો, ભય ગયો છે ભાંગી,

નિજ નામ નિરખાવ્યું આત્મા ગયો જાગી.

'જય જય' ની આગળ 'ઓમ્' મૂક્યો છે. ઓમ્ પણ ગુરુ છે, ગુરુઓના ગુરુ છે, તેથી આગળ ઓમ્ મૂક્યો છે. જય જય - તમારો પણ જય, અને તમને તમારા સાચા સ્વરૂપે ઓળખાવનાર એવા અમારા ગુરુજી, એમનો પણ જય. આવા સદ્ગુરુજનો, યોગીજનોના શરીરમાંથી અનંત કોસો દૂર સુખી ચેતના

પ્રગટતી હોય છે. શિષ્ય પોતાના પ્રેમના પ્રબળ તાર વડે ગુરુજનોના શરીરમાંથી નીકળતી આ ચેતનાને દૂર રહી રહી પણ ગ્રહણ કરી લે છે અને આધ્યાત્મિક માર્ગની સફરમાં આગળ વધતો રહે છે. હરકાણે શિષ્યની ભાવના કેવી હોય છે? નિત્ય આરતી ઉતારવાની ભાવના હોય; 'હું પ્રેમાનુસંધાન દ્વારા નિત્ય આરતી ઉતારતો રહું તો નિત્ય મને ગુરુદેવની ચેતના મળે અને નિત્ય ચેતના મળતી રહે તો મારામાં પ્રમાદવશ મોહ અને માયા જેવા વિકારો ઘૂસી ન જાય.' "કરું નિશદિન સેવા." નિશદિન સેવા કરવી એટલે રાત્રી અને દિવસ ગુરુદેવના વિચારમાં, એમના જ પ્રેમમાં, એમના ભાવની મસ્તીમાં જ દિવસો, મહિનાઓ, વર્ષો, ક્ષણો-પળો વ્યતીત થતાં હોય એનું નામ નિશદિન સેવા છે.

"જન્મ-મરણ યમદૂતોનો ભય ગયો છે ભાંગી." જન્મ નથી, મરણ નથી; ફક્ત કેવલ્ય-મોક્ષ-મુક્તિ છે. પછી યમદૂતોનું અસ્તિત્વ જ ક્યાં રહ્યું? યમદૂતો ક્યારે હોય? જન્મ હોય, ત્યારબાદ મરણ હોય. એ દરમ્યાન ખોટાં કર્મો હોય. ખોટાં કર્મોની સજા માટે યમદૂતોને આવવું પડે ત્યારે યમદૂતોના અસ્તિત્વની વાત સંભવી શકે. અહીં તો જન્મ-મરણની વાત જ નથી, પછી યમદૂતોનો ભય જ ક્યાંથી હોય?

ઉપરોક્ત વાતો પણ આપણે અગાઉ ખૂબ વિસ્તારપૂર્વક રજૂ કરી છે તેથી હવે આવતી લીટીઓને આ અંક અને હવે પછી પ્રગટ થનારા અંકોમાં વિગતવાર સમજવાનો પ્રયત્ન કરીએ-

નિજ નામ નિરખાવ્યું... આત્મા ગયો જાગી.

નિજ = સ્વ; તદા દ્રષ્ટુઃ સ્વરૂપે અવસ્થાનમ્

'સ્વ' શબ્દ ઉપરથી 'સ્વાધ્યાય' શબ્દને સમજાએ.

સ્વ + અધ્યાય = સ્વાધ્યાય. 'સ્વ' માટે જે અધ્યાય કરવો, 'સ્વ'ની એ ભા માટે જે અધ્યાય કરવો, 'સ્વ'ને સમજવા માટે જે કાંઈ કરીએ એ બધો જ સ્વાધ્યાય છે.

દરેકે દરેક સંપ્રદાયમાં, આધ્યાત્મિક માર્ગોમાં જુદા જુદા પ્રકારનો સ્વાધ્યાય ગોઠવાયેલો હોય છે. એ અમુક પ્રકારે કરીએ તો જ સ્વાધ્યાય કર્યો કહેવાય એવું નથી.

એવું માનીએ તો એ જડ બુદ્ધિ થઈ કહેવાય. પણ સ્વાધ્યાય એટલે સ્વના અધ્યાયમાં - સ્વ કહેતાં નિજ, આત્મા, ચૈતન્ય - એ ચૈતન્યની પ્રાપ્તિમાં, એ ચૈતન્ય સ્થિર થવામાં આપણને જે સહાયતા કરે એ સ્વાધ્યાય કહેવાય.

સ્વ સિવાય બીજું બધું જ પર છે. આ આખું જગત, માતૃપિતા, ભાંડુઓ, ખાના, પીના, દેખના; ત્યાંથી આગળ વધીને આપણી આ બહારની ઈન્દ્રિયો - હાથ, પગ, કાન, આંખ, મોઢું વગેરે; ત્યાંથી પણ આગળ વધીને અંતઃકરણ - અંદરની ઈન્દ્રિયો - મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત અને અહંકાર; એ બધાં 'પર' છે, 'સ્વ' ની દૃષ્ટિએ. સ્વ કહેતાં એ ચેતન, ચૈતન્ય; સર્વવ્યાપક ચૈતન્ય એ 'સ્વ' છે. સ્વમાં સ્થિર થઈ જાય, પરનો સહારો છોડી દે ત્યારે સ્વાધ્યાય કર્યો કહેવાય; આનું નામ જ સ્વનો અધ્યાય કર્યો, સ્વ ને ભણ્યા, સ્વ ને વાંચ્યો, સ્વ ને ગોખ્યો કહેવાય; સ્વ + સ્થ = સ્વસ્થ થયા કહેવાઈએ. તદા દ્રષ્ટુઃ સ્વરૂપે અવસ્થાનમ્. તે વખતે દ્રષ્ટા સ્વરૂપસ્થ હોય છે. તે વખતે એટલે યોગ વખતે અને યોગ એટલે યોગ: ચિત્તવૃત્તિનિરોધઃ. ચિત્તવૃત્તિના નિરોધને યોગ કહેવામાં આવે છે. અને યોગ વખતે દ્રષ્ટા - આત્મા એટલે કે 'સ્વ', સ્વરૂપસ્થ એટલે કે સ્વરૂપમાં સ્થિર હોય છે. એ સ્વરૂપમાં સ્થિર થવા માટે જે જે કાંઈ ક્રિયાઓ કરવામાં આવે; જે જે કાંઈ ક્રિયાઓનો, સાહિત્ય, ઈત્યાદિનો આશરો લેવામાં આવે એ તમામનો સમાવેશ સ્વાધ્યાયમાં થઈ જાય છે. જે કાંઈ સ્વમાં સ્થિર થવા માટે ઉપયોગમાં લેવામાં આવે છે એનું સામૂહિક નામ છે સ્વાધ્યાય.

લાલજીભગતે સદ્ગુરુની આ આરતીમાં 'સ્વ' નહીં પણ 'નિજ' શબ્દ વાપર્યો છે, "નિજ નામ નિરખાવ્યું."

મારું નામ શું? મારું નામ યોગમ્ભિક્ષુ?

મારું નામ શું? મારું નામ ગુરુપ્રેમમ્ભિક્ષુ?

મારું નામ શું? મારું નામ સદ્ગુરુ સમર્પણમ્ભિક્ષુ?

મારું નામ શું? મારું નામ ગુરુધ્યાનમ્ભિક્ષુ?

મારું નામ વિનુભાઈ? મારું નામ સોમાભાઈ? મારું નામ રોહિતભાઈ? ના, કોઈ જ નહીં. મારું નામ એકેય નહીં. એ તો મારા શરીરનાં નામો છે; જગતના વ્યવહારમાં ઉપયોગી થાય એવાં. એ મારું નામ નહીં. તો મારું નામ શું? “નિજ નામ નિરખાવ્યું.” તો, આજ સુધી જે નામ હતું એ કોનું નામ હતું? એ નામ ‘નિજ’નું નહોતું, એ નામ તો હતું શરીરનું-પંચમહાભૂતનું. પંચમહાભૂતમાંથી જ્યારે ‘નિજ’ ચાલ્યો ગયો ત્યારે એ પંચમહાભૂત પડી રહ્યું. ત્યારે એનું અમુક નામ મટી ગયું. ત્યારે એનું નામ મડદું થઈ ગયું - મૃતાત્મા. ત્યારે એ મડદું, મડદું થયું ત્યારે એનું નામ ચાલ્યું ગયું. જો પોતાનું અમુક નામ હોત તો ‘નિજ’ના ચાલ્યા જવાથી એનું નામ બદલાઈ કેમ જાત? તો આમ, ‘નિજ’ કોઈ જુદી વસ્તુ હતી, ‘સ્વ’ જુદી વસ્તુ હતી. એ ચેતન, એ આત્મા, એ ‘નિજ’, એ ‘નિજ’ નામ ઓળખાવ્યું. નિજ નામ ઓળખાવ્યું એટલે ‘નિજ’ ઓળખાવ્યો, એનું નામ શું એ ઓળખાવ્યું. એનું હકીકતમાં નામ શું હોઈ શકે એની માહિતી મળી.

“આત્મા ગયો જાગી.”- સાચી જાગૃતિ આવી. સાચા જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થવાથી “આત્મા ગયો જાગી.” આત્મા કંઈ સૂતેલો છે કે એ હવે જાગ્યો? નિજ નામની ગુરુજીએ ઓળખ આપી ત્યારે આત્મા જાગ્યો? તો શું ત્યાર પહેલાં આત્મા સૂતેલો હતો? આત્મામાં પણ સુવું અને જાગવું એવા ધર્મો છે? અને સુવું અને જાગવું એવા ધર્મો છે, તો એને જન્મ અને મરણના ધર્મો કેમ ન હોય? પણ એવું નથી. આ તો એક શબ્દાડંબર છે, શબ્દનું એક માધ્યમ છે સમજવા માટે. આપણી પાસે, આપણી અંદર ઊઠતા ભાવોને વ્યક્ત કરવા માટે શું સાધન છે? એને માટે સાધન છે: વાણી - પરા, પશ્યન્તિ, મધ્યમા અને વૈખરી.

સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ વાણીના સ્વરૂપને પરાવાણી કહી છે. પરાવાણીમાંથી સ્થૂળ થાય ત્યારે પશ્યન્તિ અને પશ્યન્તિવાણી જ્યારે વધુ સ્થૂળતા ધારણ કરે ત્યારે મધ્યમા, અને મધ્યમા સ્થૂળતા ધારણ કરે ત્યારે જે

વાણીનું સ્વરૂપ થાય છે, જે આપણા સ્થૂળ કર્ણથી સાંભળી શકાય છે તે વૈખરી. વૈખરી એટલે અક્ષરો અને શબ્દોનું સ્વરૂપ ધારણ કરીને મોઢા દ્વારા બહાર વિખરાઈ જાય તે. જ્યારે વાણી વૈખરીનું સ્વરૂપ ધારણ કરે ત્યારે સામો માણસ સાંભળી શકે. જ્યાં સુધી વાણી મધ્યમામાં હોય ત્યાં સુધી સામા માણસને પણ ખબર ન પડે. ફક્ત જેનામાં એ વાણી ઉદ્ભવી હોય એ વ્યક્તિને જ ખબર પડે. વૈખરીમાં બોલનાર અને સાંભળનાર બંનેને ખબર પડે. મધ્યમામાં બોલનાર એકલાને જ ખબર પડે. અને પરા અને પશ્યન્તિમાં હોય ત્યારે તો જેનામાં એ ઉદ્ભવેલી હોય તેને પણ એનો ખ્યાલ ન આવે કે મારામાં કંઈ વાણી કામ કરી રહી છે. એ તો જ્યારે વિચારોનું સ્વરૂપ ધારણ કરી મધ્યમામાં આવે ત્યારે જ એને પોતાને ખબર પડે અને મધ્યમા જ્યારે વૈખરીનું સ્વરૂપ ધારણ કરે ત્યારે સાંભળનારને પણ ખબર પડે.

“આત્મા ગયો જાગી.” આત્મા કંઈ સૂતેલો હતો કે જાગવાનો છે? પણ આ તો શબ્દોનું એક માધ્યમ, એ વિચારોને વ્યક્ત કરવા માટે શબ્દો અને અક્ષરોનો સહારો લેવો પડ્યો, અને તેથી એમાં આ શબ્દો આવી ગયા કે “આત્મા ગયો જાગી.” જાગી ગયો, એમ કહ્યું એટલે આત્મા કંઈ ઊંઘમાં નહોતો; અને ઊંઘમાંથી એને જાગવાનું નહોતું. પણ દ્રષ્ટા - આત્મા - સ્વ - નિજ વિષે ગુરુજી પાસેથી જે તાત્ત્વિક વાતો જાણી-સમજી લીધી એનું નામ જાગવું. જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ, સાચી સમજણની પ્રાપ્તિ એનું નામ જાગવું. સાચી સમજણ વિના બીજું બધું જ નમૂલ્ય છે; મૂલ્ય વિનાનું છે. જગતમાં મોટામાં મોટી વસ્તુ શું છે? સાચી સમજણ. એ સિવાય બધું જ મૂલ્યરહિત. અસ્તુ.

નાનું મોટું કોઈ નવ જગમાં, સર્વે સમજાયું...

ગુરુજી મારા સર્વે સમજાયું.

પહેલાં તો કેવી સ્થિતિ હતી? વાતવાતમાં હર્ષ, વાતવાતમાં શોક થઈ જતો હતો. વાતવાતમાં ફુલાઈ જતા હતા. વાતવાતમાં નિરાશ થઈ જતા હતા. ક્યાંક કોઈ વસ્તુ નાની લાગતી હતી, તો ક્યાંક કોઈ વસ્તુ

મોટી લાગતી હતી; ક્યાંક કોઈ મહત્વની, તો ક્યાંક કોઈ મહત્વ વિનાની. આવી સ્થિતિ વૃત્તિઓની હતી. પરંતુ હવે કેવું થયું?

“નાનું મોટું કાંઈ નવ જગમાં.” શું નાનું? શું મોટું? સાપેક્ષ રીતે? ગુજરાતીમાં આ વાતને સમજવા માટે ‘સાપેક્ષવાદ’ શબ્દ વપરાયો છે. અંગ્રેજીમાં એને થિયરી ઓફ રીલેટીવીટી કહેવામાં આવે છે. આપણા શાસ્ત્રમાં એને સમજવા માટે જ્ઞાનમુદ્રા છે. જ્ઞાનમુદ્રા કેવી રીતે થાય? ઘણીબધી મુદ્રાઓ આપણા હાથની આંગળીઓ દ્વારા રચવામાં આવે છે, એમાંની એક જ્ઞાનમુદ્રા છે.

આપણા જમણા હાથનો અંગૂઠો અને એની પાસેની આંગળીને ભેગી કરીએ અને બાકી રહેલી ત્રણ આંગળીઓને ઊભી રાખીએ, તો એ જ્ઞાનમુદ્રા કહેવાય. ક્યારેક ક્યારેક તમને સંતજનો, યોગીજનોના ફોટાઓમાં, ભગવાનના અવતારોના ફોટાઓમાં એ જ્ઞાનમુદ્રા જોવા મળશે. ઊભો હાથ રાખેલો હોય, આશીર્વાદ આપતો, તો તેને અભયમુદ્રા કહે છે. પરંતુ અંગૂઠો અને અંગૂઠાની બાજુની આંગળી સાથે રાખી, બાકીની ત્રણ આંગળી ઊભી હોય તો તેને જ્ઞાનમુદ્રા કહેવામાં આવે છે. એને શા માટે જ્ઞાનમુદ્રા કહેવામાં આવે છે? એ શું જ્ઞાન આપે છે?

એ આ જ્ઞાન આપે છે: “નાનું મોટું કાંઈ નવ જગમાં સર્વે સમજાયું.” જગતમાં નાનું કે મોટું શું છે તે બધું જ સમજાઈ ગયું; સાચી વાત સમજાઈ ગઈ, સાચું જ્ઞાન થઈ ગયું. જ્ઞાનમુદ્રામાં જે ત્રણ આંગળીઓ ઊભી હતી, એમાં ત્રીજી આંગળી સૌથી મોટી, એના પછીની વચ્ચેની એનાથી નાની અને એના પછીની ટચલી આંગળી સૌથી નાની. એ ત્રણ આંગળીની જ આપણે વાત લઈએ: એ ત્રણ આંગળીમાં જે વચ્ચેની આંગળી રહી એને બતાવીને સભામાં આપણ પ્રશ્ન કરીએ કે આ આંગળી મોટી કે નાની? તો કોઈ કહશે કે એ મોટી છે અને કોઈ કહેશે કે એ નાની છે. જુદી જુદી વાત કરનાર આપસઆપસમાં ઝઘડવા લાગશે. એક કહે, મારું સાચું અ. નાજ કહે, મારું સાચું. એક કહે, મોટી છે, તો એક કહે, નાની છે.

એપ્રિલ-૨૦૦૫

આમ, જ્યારે સમાધાન ન થયું ત્યારે પ્રત્યક્તાએ સમજાવ્યું કે એક રીતે જોતાં તમે બંને સાચા છો, બીજી રીતે જોતાં તમે બંને ખોટા છો. સાપેક્ષ રીતે, ત્રણ આંગળીની વચ્ચેની આંગળી જો તમે મોટી કહેતા હો તો તમારી વાત સાચી છે, કારણ કે, એનાથી જે નાની (ટચલી) આંગળી છે તેના કરતાં વચલી આંગળી મોટી છે. તેમજ જેણે એને નાની કહી છે એ પણ સાચા છે, કારણ કે, એની બાજુની જે મોટી આંગળી છે એનાથી એ નાની છે. ટૂંકમાં, એનાથી જે મોટી છે એની સરખામણીમાં એ નાની છે; અને એના કરતાં જે નાની છે એની સરખામણીમાં એ મોટી છે. તેથી જે મોટી કહી રહ્યું છે તે, અને જે નાની કહી રહ્યું છે તે; એમ બંને સાચા છે.

આમ, જગતને સાપેક્ષ રીતે જોવાની દૃષ્ટિ પ્રાપ્ત થાય. ગુરુજનોના સંપર્કથી, સાધકની સાધનાથી શિષ્યને સાધકને જગતને તુલનાત્મક રીતે જોવાની કુશામ્રતા મળે. તેથી જે વાતમાં સામાન્ય મનુષ્યો લડી પડે છે એ જ વાત અનુભવીને, જ્ઞાનીને, સદ્ગુરુચરણસેવીને લડવા જેવી નથી લાગતી. એમનું એમાં સમાધાન જ હોય, અસમાધાન હોય જ નહીં. એવા જ્ઞાની, એવા મહાપુરુષો તો જે લડતા હોય અને અસમાધાનવાળા હોય એનું પણ સમાધાન કરી આપે, કરાવી આપે. કેવી રીતે? જ્ઞાનમુદ્રાની સાચી સમજણ દ્વારા. અને એ રીતે આખા જગતને જોવાની સમજણ આપે, એ રીતે જોતાં શીખવી દે.

એક કુટુંબમાં, પતિ-પત્નીના જીવનમાં, પિતા-પુત્રના સંબંધમાં ભાઈ-ભાઈના જીવનમાં કેવી કડવાશ ઊભી થાય છે? કઈ રીતે? એક કહે, આંગળી નાની છે અને એક કહે, મોટી છે. આંગળીનું તો એક દૃષ્ટાંત છે. એ રીતે બધી જ બાબતોને સમજીને સમાધાન પ્રાપ્ત કરવાનો પ્રયત્ન કરવાનો છે. આજે, આ જ્ઞાનમુદ્રાનો ઉપયોગ શી છે એનું રહસ્યોદ્ઘાટન તમારી સામે કર્યું. આ જ્ઞાનમુદ્રાને તો જીવનમાં ઘટાવવાની છે. જ્ઞાનમુદ્રામય જીવન જીવવાનું છે. તો જ એ જ્ઞાનમુદ્રાનો, જ્ઞાનમુદ્રાના જ્ઞાનનો ઉપયોગ થયો શકે. અને તો એ જ્ઞાને તમારું સમતોલપણ જાળવ્યું,

૪

તમારા મગજને ચૂંથાતું બચાવી લીધું, તમને અનેક કષ્ટોમાંથી મુક્તિ અપાવી; અને એ રીતે એ જ્ઞાનમુદ્રાની સાર્થકતા થઈ. ફક્ત મુદ્રા કરવા ખાતર જ અંગૂઠો અને આંગળીને ભેગી કરી, બીજી ત્રણ આંગળી ઊભી રાખી બેસી રહો, તો તેથી શું થાય? અંગૂઠો અને આંગળીઓ અકડાઈ જાય, દુઃખંવા લાગે.

સંસારમાં, વ્યવહારમાં, આડોશપાડોશમાં, કુટુંબમાં; જેમ હમણાં જ દૃષ્ટાંત આપ્યું તેમ પતિ-પત્ની, ભાઈ-ભાઈ, સાસુ-વહુ, નણંદ-ભોજાઈ, દિયર-ભોજાઈ ઇત્યાદિ વચ્ચે, 'તારું ખોટું અને મારું સાચું' એમ કોઈ એક જ અતિ સામાન્ય સ્થૂળ બાબત ખૂબ સબળ થઈ જાય છે. એક કહે કે, મારું સાચું અને બીજો કહે છે, મારું સાચું; અને એ સાચાખોટાનો નિર્ણય ન થતાં એ કંકાસ, એ કજિયો, એ અશાંતિ કેટલી હદ સુધી, કેટલાં વર્ષ સુધી ચાલે છે - પહોંચે છે અને કેટલાને હેરાન-પરેશાન કરી મૂકે છે? કેટલા દ્રવ્યનો દુર્વ્યય કરી નાખે છે? જે દ્રવ્યની પ્રાપ્તિ કેટલી મહેનત કરીને, કેટલાં તપ તપીને, કેટલા ઉજાગરાઓ કરીને, પેટને પણ સારી વસ્તુ ના આપીને કરી હતી તેને ફક્ત આ એક ચડસાચડસીમાં - "ના તારું ખોટું અને મારું સાચું" એ નક્કી કરવા, પોતાના અતિ પ્રેમા માટે પાછળ પણ જે દ્રવ્ય ન વાપર્યું હોય એ દ્રવ્યને પાછીની પેઠે વહાવી નાખીએ છીએ, જ્યારે હઠે ચડી જઈએ છીએ ત્યારે. અજ્ઞાનતાને કારણે હઠે ચડી જવાય છે.

જ્ઞાનમુદ્રાનું જ્ઞાન કેવી શાંતિ આપે છે? આ જ્ઞાનમુદ્રાનો પ્રચાર-આચાર થવા લાગે, તો પછી વિશ્વશાંતિ ક્યાં દૂર રહી? સૌ જગતને સાપેક્ષ રીતે જોવા લાગે તો? જ્યારે કોઈ કહેતું હોય કે, તારું ખોટું છે અને મારું સાચું છે, ત્યારે પણ તરત આપણા મનમાં સમાધાન થઈ જાય છે કે, 'હા ભાઈ, તું તારું સાચું કહેતો હોય તો આ રીતે તારી વાત સાચી છે, પરંતુ આ રીતે અમારું સાચું છે. તારું પણ સાચું અને ખોટું છે અને અમારું પણ સાચું અને ખોટું છે.' એમ આપણા મનમાં સમાધાન કરી લઈએ તેથી આપણા મનની શાંતિ

એપ્રિલ-૨૦૦૫

ડહોળાય નહીં, સામેના માણસના મનની શાંતિ ભલે ડહોળાતી. જો સામેનો પણ જ્ઞાનમુદ્રાની સાર્થકતા કાયમ કરે તો એના મનની શાંતિ પણ કાયમ રહેશે. જ્ઞાનમુદ્રાનો આવો ઉપયોગ છે.

ભ્રાંતિ માંહી રે ભૂલ્યો તો, લક્ષ મહી આવ્યું.

જ્યારે સાચી સમજણ આવી, ત્યારે શું નાનું, શું મોટું, શું સાચું, શું ખોટું ઇત્યાદિ ખરી વાતોની સમજણ પડી ગઈ અને તેથી જે ભ્રાંતિમાં-ભ્રમણામાં ગોથા ખાતા હતા તેમાંથી અતિ ઝડપથી બહાર નીકળી ગયા. જ્ઞાનમુદ્રાની વાત નહોતી જાણી ત્યાં સુધી આપણે ભ્રાંતિરૂપી સાગરમાં ગોથા ખાતા હતા. સાપેક્ષવાદની સમજણ પડવાથી આપણે ક્યાં ગોથા ખાતા હતા એ વાત 'લક્ષ મહી આવી.'

વાસ્તવિકતા લક્ષમાં આવી ગઈ અને સમજણ પડી ગઈ કે, અત્યાર સુધી તો 'ભ્રાંતિ માંહી રે ભૂલ્યો તો', તો હવે એમાંથી નીકળી જવું. જ્યાં સુધી આપણે ભ્રાંતિમાં હોઈએ અને એને ભ્રાંતિ તરીકે ઓળખતા ના થઈએ ત્યાં સુધી એમાંથી નીકળવાની વાત ક્યાં રહી? ભૂલને, અસત્યને સાચું માનતા હોઈએ ત્યાં સુધી તો તેમાંથી મુક્ત થવાનો અવકાશ જ ક્યાં રહ્યો? અવકાશ ઊભો ક્યારે થાય? જ્યારે ભ્રમણા-ભ્રાંતિને ભ્રમણા-ભ્રાંતિ તરીકે જોતા થઈએ; ખોટી વાતને, અસત્ય બીનાને અસત્ય તરીકે પહેચાનતા થઈએ. ત્યાર પછી અસત્યમાંથી નીકળવાનો પ્રયત્ન કરીએ, તો નીકળી શકીએ. પરંતુ, જ્યાં સુધી આપણે અસત્યને સત્ય જ માનતા રહીએ, ત્યાં સુધી તો આપણે અસત્યનો જ પક્ષપાત કરતા રહીએ છીએ.

પ્રથમ વાત તો એ કે, 'હું ભ્રાંતિમાં છું' એની ખબર પડે, તો જ બીજી વાત, જે ભ્રાંતિમાંથી નીકળવાનો પ્રયત્ન કરવાનો છે તે બની શકે. સદ્ગુરુની આરતીમાં આવી વાતોની કેટલી સુંદર ગોઠવણ કરી છે!

હું ખોવાયો આપમાં પોતે, આપે ઓળખાવ્યો.

'હું ખોવાયો આપમાં.' અમેરિકાથી શ્રી ગુરુપ્રેમભિક્ષુજી ઉર્ફે શ્રી વિનુભાઈ શાહનો કાગળ

અઠવાડિયા પહેલાં હતો. તેમાં તેમણે આત્મસાક્ષાત્કાર વિષેના મૌલિક વિચારો રજૂ કરેલા. એમણે લખેલું કે,

“(૧) ગુરુજી! દુનિયામાં અતિ મહત્વની વાત લોકો કઈ માને છે? આત્મસાક્ષાત્કારની. આ આત્મસાક્ષાત્કાર એ જીવનની મોટામાં મોટી મહત્વની વાત છે એમ લોકો માને છે. પરંતુ, મારી માન્યતા એથી જુદી છે.

(૨) હું તો જીવનમાં મોટામાં મોટી વાત કઈ માનું છું? ગુરુદેવનું પ્રાપ્ત થવું તે.

(૩) ગુરુદેવની પ્રાપ્તિ, ગુરુદેવનું મળવું એ આત્મસાક્ષાત્કાર કરતાં વધુ મહત્વની વાત છે એમ હું માનું છું. હું એને જ આત્મસાક્ષાત્કાર કહું છું.

(૪) મારા માટે ગુરુદેવના મિલન સિવાયનો બીજો કોઈ આત્મસાક્ષાત્કાર જ નથી.”

આત્મસાક્ષાત્કાર કરવા માટે, ગુરુદેવને મળવા માટે, પરમાત્માને મળવા માટે શું કરવું? પરમાત્માને પણ ગુરુદેવ જ - ગુરુઓના ગુરુ જ કહ્યા છે. “પૂર્વેયામપિ ગુરુઃ કાલેનાન્ વચ્છેદાત્” અર્થ: પરમાત્મા ત્રિકાલીન ગુરુઓના પણ ગુરુ છે અને કાળથી અસ્પૃશ્ય છે. પરમાત્માને મળવા માટે જગતમાં જ્યાં ત્યાં ભટકતો રહ્યો, પરંતુ, એ પરમ ગુરુ મારામાં જ હતા. પરમાત્મા મારામાં જ હતા, આત્મસાક્ષાત્કાર મારામાં જ થવાનો હતો. આ વાત હું ભૂલી ગયો હતો. ‘હું ખોવાયો આપમાં.’ હું મારામાં જ ખોવાયેલો હતો, બીજે ક્યાંય ખોવાયેલો ન હતો. જો બીજે ક્યાંય ખોવાયેલો હોત, તો એને બહાર ગોતવા જવું પડત. પણ, હું તો મારામાં જ ખોવાયેલો હતો.

પરમાત્માને ગોતવા માટે મારે મારામાં જ ડૂબકી મારવી પડે, મારે અંતર્મુખ થવું પડે; ગુરુદેવના ચરણોમાં બેસવું પડે. તો જ મારામાંથી મને પરમાત્મા મળી શકે. મારામાંથી મને (આત્માને) ગોતવા માટે મારે મારામાં કઈ રીતે ડૂબકી મારવી એની સમજણ ગુરુદેવ દ્વારા પ્રાપ્ત થાય. આ વાતને એક ઉદાહરણ દ્વારા સમજાવે.

દસ ભાઈઓ યાત્રામાં જવા નીકળ્યા. ઘેરથી

બધાએ ભલામણ કરેલી કે “જોજો, નદીમાં પુર બહુ આવે છે, ન્યાવાધોવા જાઓ, ત્યારે તપાઈ ના જાઓ; એવે વખતે સૌ એકબીજાને ગણજો. તમે કુલ દસ છો.” બધા યાત્રાએ નીકળ્યા. ગંગાનદીના કિનારે પહોંચ્યા. સ્નાન કર્યું. સ્નાન કરીને બધા બહાર નીકળ્યા. દસમાંના એક ભાઈને વડીલોએ કહેલી વાત યાદ આવી. તેણે બધાને નદી કિનારે બેસાડીને ગણતરી શરૂ કરી : ૧, ૨, ૩, ...૯. લાઈનમાં નવે ગણતરી અટકી. એટલે પ્રશ્ન થયો કે, આપણે તો દસ હતા. કહો કે ના કહો, પણ આપણામાંથી એક માણસ નદીમાં ડૂબી ગયો છે. લાઈનમાંથી બીજા ભાઈ ઊભા થયા. એમણે પહેલા ભાઈને એની જગ્યાએ બેસી જવા કહ્યું અને પોતે ગણતરી શરૂ કરી. આમ, બધાએ ઊભા થઈને વારાફરતી ગણતરી કરી જોઈ, પરંતુ, સંખ્યા નવથી આગળ ના વધી. દસે જણાએ બેસીને રડવાનું શરૂ કર્યું. ત્યાં એક અનુભવી પુરુષ સ્નાન કરવા આવ્યો. તેણે પૂછ્યું, “ભાઈ શું થયું? કેમ આટલા બધા રડો છો?” દસ ભાઈમાંથી એકે જવાબ આપ્યો, “ભાઈ, કહેવાની વાત નથી. અમે અમારા ગામથી દસ જણા યાત્રાએ નીકળેલા. અહીં ગંગાનદીમાં સ્નાન કરવા ઊતર્યા તે સમયે અમારામાંથી એક જણ નદીમાં ડૂબી ગયો. હવે અમે ઘેર જઈ શું જવાબ આપીશું?” પેલા ભાઈએ બધા પર નજર ફેરવીને માથાં ગણી લીધાં અને જાણી લીધું કે, કુલ દસ જણ છે. તેને વિચાર આવ્યો કે, આ બધા મૂર્ખા ભેગા થયા લાગે છે! મૂર્ખાઓને મૂર્ખાની રીતે સમાધાન કરી આપીએ. તેણે સૌને સંબોધીને કહ્યું કે,

“ભાઈઓ, તમારામાંથી કોઈ ડૂબી નથી ગયું. તમારામાંથી જેને ડૂબી ગયેલો માન્યો છો એને નદીમાંથી બહાર નીકળતાં મે જોયો છે.” આટલું કહી અનુભવી ભાઈએ સૌને લાઈનમાં બેસાડવા. પછી ગણતરી શરૂ કરી : ૧, ૨, ૩, ૪, ... ૧૦. આટલું જોઈ એક ભાઈ બોલ્યા, “એ હા! ખરેખર જ આપણે દસ થઈ ગયા. ચાલો, હવે આપણે યાત્રા નથી કરવી. આ તો પ્રથમ ગ્રાસે જ મશિકા. સારા નસીબે નદીમાં ડૂબેલો માણસ

મળી ગયો. હવે ઘર ભેગા થઈ જઈએ.”

આમ, ‘હું ખોવાયો આપમાં’, હું મારામાં જ ખોવાયો હતો અને નીકળ્યો ચારે બાજુ ગોતવા. ક્યાંથી મળું? જ્યાં જે વસ્તુ ખોવાઈ હોય ત્યાં જ તેને શોધવી પડે ને? એમ ‘હું ખોવાયો આપમાં’, હું પોતાનામાં જ ખોવાયેલો હતો. તેની પ્રતીતિ આપે (ગુરુદેવે) કરાવી દીધી. જ્યાંથી ખોવાયો હતો ત્યાંથી ગોતી દીધો. ક્યાંથી કેવી રીતે ગોતાય? ક્યાં છે, એ કેવી રીતે સમજાય? એવી સાચી દષ્ટિ ગુરુદેવે આપી દીધી.

ગુરુગમ ત્રિકુટી દ્વાર ખૂલતાં, નયણે નિરખાવ્યો.

‘ત્રિકુટી’ શબ્દ આપણે “ગુરુમહિમા”ની સમજમાં સમજી ગયા. બે ભ્રમર વચ્ચે જે સ્થાન છે તેને ત્રિકુટી કહેવામાં આવે છે. જે પૂર્વમાર્ગથી પ્રાણને બ્રહ્મરંધ્રમાં ચડાવે છે એને ત્રિકુટી દ્વારમાં થઈને જવું પડે છે. પૂર્વમાર્ગથી જે સમાધિસ્થ થાય છે એ દીર્ઘકાળ સુધી સમાધિ અવસ્થામાં ન રહી શકે. પરંતુ, પશ્ચિમમાર્ગથી જે સમાધિમાં જાય એ, એની ઈચ્છા હોય ત્યાં સુધી સમાધિમાં રહી શકે છે. પશ્ચિમમાર્ગથી બ્રહ્મરંધ્રમાં જનારાને માર્ગમાં ભ્રમરગુફા આવે છે.

યોગતારાવલીમાં આઘ શંકરાચાર્યમહારાજે એક શ્લોકમાં કહ્યું છે, જેનો ભાવાર્થ :-

“એવા દિવસો ક્યારે આવશે કે શૈલશિખરની ગુફામાં હું એવી સમાધિ લગાવું કે મારા શરીર ઉપર વેલડીઓ વીંટળાઈ વળે, મારા શરીરની આસપાસ વૃક્ષો ઊગી નીકળે, મારા કાનમાં પક્ષીઓ માળા બાંધે!” જો આમ બને તો? ત્યારે કેટલી લાંબી સ્થિર સમાધિ હોય. શરીર કેટલું કાષ્ટવત્ થઈ જતું હશે! કાનમાં પક્ષીઓ માળા ક્યારે બાંધે? જ્યારે ઘણા ઘણા લાંબા સમય સુધી સ્થિર રહેવાય ત્યારે. પક્ષીને એમ લાગે કે, આ કોઈ જીવતું-જાગતું માણસ નથી, એ આપણને મારશે નહીં કે પકડશે નહીં; પરંતુ, આ કોઈ ઝાડની બાબોલ હશે. આવું લાંબા સમયથી જોતા રહ્યા પછી તે બેસવા માટે આવે. માથા ઉપર બેસે, ખભા ઉપર બેસે અને પછી કાનમાં માળો નાંખે. “આવી લાંબી સમાધિ મને ક્યારે

પ્રાપ્ત થશે, શૈલશિખરની ગુફામાં?”

‘ગુરુ ગમ ત્રિકુટી દ્વાર ખૂલતાં...’- ગુરુદેવના માર્ગદર્શને ત્રિકુટી દ્વારને ખોલી નાખ્યું અને ત્યાંથી પસાર થઈ બ્રહ્મરંધ્રમાં ગયો અને ત્યાં ‘નયણે નિરખાવ્યો’; નયણાંથી નીરખી લીધો, નયનો દ્વારા પરમાત્માને જોઈ લીધા અને સમાધાન પ્રાપ્ત કરી લીધું.

હું છું હરિમાં, હરિ છે મુજમાં, નિશ્ચે નિહાળ્યું.

ત્યાર પછી એ નિશ્ચય થઈ ગયો કે, હું હરિમાં અને હરિ મારામાં, હું ગુરુદેવમાં અને ગુરુદેવ મારામાં વસી રહ્યા છે. પરમગુરુ પરમાત્માથી હું કાંઈ જુદો નથી એ વાત નિશ્ચિતરૂપે જાણવા મળી. પણ ક્યારે? મેં જ્યારે ત્રિકુટી દ્વાર ભેદી એને નીરખ્યો ત્યારે, જ્યારે ગુરુદેવે મને મારી આંખોથી નિરખાવ્યો ત્યારે. એ વાત પણ સાથે સાથે સમજાવી કે મારામાં અને ગુરુદેવમાં કાંઈ ભેદ નથી. એમનામાં જે કાંઈ ચેતન છે, એ જ ચેતનતત્ત્વ મારામાં છે. તેને સમજવા માટે એક વાત છે, રામચંદ્રજી અને હનુમાનજીની.

શ્રી રામચંદ્રજી હનુમાનજીને પૂછે છે કે, તમે મને શું માનો છો? હનુમાનજી તો મહાજ્ઞાની ભક્ત હતા. તેમણે જ્ઞાનદ્રષ્ટિથી શ્રી રામચંદ્રજીને જવાબ આપ્યો કે, “ચૈતન્યની રીતે આપ પૂછતા હો, તો તમારામાં અને મારામાં કંઈ જ ભેદ નથી. જે તમે છો તે જ હું છું અને જે હું છું તે જ તમે છો. અને જીવની દષ્ટિએ પૂછતા હો, તો તમે મારા ભગવાન છો અને હું તમારો ભક્ત, તમારો દાસ છું, તમે મારા સર્વેશ્વર છો.”

તેવી જ રીતે, ‘હું છું હરિમાં, હરિ છે મુજમાં નિશ્ચે નિહાળ્યું.’ હું ગુરુમાં છું. હું અને ગુરુ અભેદ છીએ - જુદા નથી. આ વાત જ્યારે સમજાઈ જાય, ત્યારે પાકી એકતા આવે. ગુરુગમ દ્વારા જ્યારે ત્રિકુટી દ્વાર ખૂલી જાય, ત્યારે એ પ્રતીતિ થઈ જાય કે, ગુરુ અને હું બંને જુદા નથી. ચૈતન્યની દષ્ટિએ જે આત્મા ગુરુમાં છે એ જ મારામાં છે.

અખિલ વિશ્વમાં આપ વ્યાપ્ત છો, મેં નજરે ભાળ્યું.

પહેલી પ્રતીતિ થઈ કે, હું ગુરુદેવમાં છું. બીજી પ્રતીતિ થઈ કે, ગુરુદેવ મારામાં છે. ત્યાર પછી સાધના આગળ વધી, કુશાગ્રતા આગળ વધી. ત્યારે એમ થયું કે, પરમાત્મતત્ત્વ-ચૈતન્યતત્ત્વ એ કક્ત મારામાં અને ગુરુજીમાં જ નહીં, પરંતુ અખિલ વિશ્વમાં વ્યાપેલું છે. પરમાત્મા તો ચર-અચર, અણુએ અણુમાં, દશે દિશામાં વ્યાપીને રહેલા છે. આપ સર્વવ્યાપક છો એ વાત પણ મેં મારી નજરે ભાળી. આ રીતે, ચેતનાના વૈભવને સમજવાનો મહિમા ગુરુદેવ પાસેથી પ્રાપ્ત થયો. પછી મનમાં કેવા ભાવ પ્રગટ્યા?

લીધું પણ જે શિરને સાટે, હવે નહીં મૂકું.

ગુરુજી! હવે જે જે નિર્ણયો તમારા માટે કર્યા છે તે દૃઢપણે રહેવાના. તમારા ધ્યેયમાં મારા ધ્યેયને મિલાવી દેવાના, તમારા આદર્શને મારો આદર્શ બનાવી દેવાના, તમારી સાથે તન-મન-ધનથી એક રહેવાના જે જે કાંઈ શુભ-પવિત્ર, આદર્શ વિચારો-સંકલ્પો કર્યા છે એમાંથી હું ટસથી મસ ના થાઉં. હવે એને મૂકું? અસંભવ. જે પ્રતિજ્ઞા કરી છે, જે સંકલ્પો મન સાથે કર્યા છે એ પાર પાડવાના જ છે.

ગુરુ અને ગોવિંદ પ્રત્યક્ષ મળિયા...

એ પણ મનમાં નક્કી થઈ ગયું છે કે, ગુરુ એ જ પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપે ગોવિંદ છે. ગુરુ, ગોવિંદ સ્વરૂપે મળ્યા છે. તો, હવે એમને કઈ રીતે મૂકું? મારી આ ભાવનાને કદી મંદ પડવા નહીં દઉં.

'પ્રત્યક્ષ' શબ્દનો ઉલ્લેખ પાતંજલ યોગદર્શનમાં પણ છે. પ્રત્યક્ષ, અનુમાન અને આગમ - આ ત્રણના સમૂહને પ્રમાણવૃત્તિ કહેવામાં આવે છે. આ ત્રણમાંના પ્રત્યક્ષ પ્રમાણને આપણા શાસ્ત્રમાં ખૂબ જોરદાર પ્રમાણ કહ્યું છે. પ્રત્યક્ષ = પ્રતિ + અક્ષ; આંખોની સામે. 'ગુરુને ગોવિંદ પ્રત્યક્ષ મળિયા.' ગુરુરૂપી ગોવિંદ કેવા છે? પ્રત્યક્ષ. મારી આંખોને શાંતિ આપે છે, મારા કાનને શાંતિ આપે છે; મારા હાથ-પગને શાંતિ આપે છે, હું

એપ્રિલ-૨૦૦૫

એમની સેવા મારા હાથ-પગથી કરી શકું છું. હું એમને મારા હાથથી જમાડી શકું છું. હું એમને મારા હાથથી ફૂલમાળા પહેરાવી શકું છું. હું એમને મારા ચર્મચતુથી જોઈ શકું છું. મારા ઘરે એમને લઈ જઈ બેસાડી શકું છું, તેમને પ્રશ્ન કરી શકું છું. તેમનો ઉત્તર સાંભળી શકું છું.

અપ્રત્યક્ષરૂપે જે સર્વવ્યાપક ગુરુદેવ હતા એ ગુરુદેવને તો હું પ્રત્યક્ષ અનુભવી શકતો નહોતો, પરંતુ આ પ્રત્યક્ષ દેહધારી ગુરુદેવ, કે જે ગુરુસ્વરૂપે ગોવિંદ જ છે, એમને તો હું અનુભવી રહ્યો છું, પ્રત્યક્ષ રીતે માણી રહ્યો છું, પ્રત્યક્ષ રીતે જોઈ રહ્યો છું.

'ગુરુને ગોવિંદ પ્રત્યક્ષ મળિયા, કદી નહીં રે ચૂકું.' ગુરુમાં પ્રત્યક્ષપણાની ભાવનાને હું ક્યારેય નહીં ચૂકું. એ ભાવનામાં હવે વ્યભિચારીપણું કદી નહીં આવે. હવે એ જ્ઞાન સતત મારી સાથે રહેવાનું કે ગુરુ એ જ ગોવિંદ છે.

જપ, તપ, તીરથ, ધ્યાનમાં ભૂલ્યો,

બહુ દિન લહે લાગી.

હે ગુરુદેવ! તમે જ્યાં સુધી નહોતા મળ્યા, તમારો સંપર્ક જ્યાં સુધી નહોતો થયો, જ્યાં સુધી તમારી અમીદષ્ટિ અમારા ઉપર નહોતી પડી, તમારી કૃપા જ્યાં સુધી અમારા ઉપર નહોતી થઈ ત્યાં સુધી અમે ભ્રમણાઓમાં જ હતા, અમે ભૂલેલા જ હતા. શામાં? જપ, તપ, તીરથ વગેરેમાં.

પ્રથમ તો, કહેવાતા મનુષ્યનું જીવન કેવું હોય છે? પશુ જેવું - ખાયા, પીયા ઓર મોજ કિયા. બચપન, જુવાની, બૂઢાપો અને મુત્યુ. ગૃહસ્થાશ્રમ, બે-પાંચ બાળકો, નોકરી-વંધો; એમ સવારથી સાંજ સુધી પ્રવૃત્તિમાં. આમ, મનુષ્ય પશુ જેવું જીવન જીવતો તો ત્યાં સંજોગોવશાત્ ભેટો થયો સાપુ-સંતોનો. તેમના સંપર્કથી એમ નક્કી થયું કે, મનુષ્યજીવન પશુ કરતાં કંઈક ઊંચું છે. તેથી કેવળ જે પશુમય જીવન હતું એમાંથી જીવ જપમાં લાગ્યો - ભગવાનના નામનો જપ કરવા લાગ્યો. 'યજ્ઞાનામ્ જપયજ્ઞોસ્મિ' અર્થાત્ 'યજ્ઞમાં જપયજ્ઞ હું છું' એમ શ્રીકૃષ્ણે ગીતામાં કહ્યું છે.

જપ કેવો મજાનો છે! એમાં પાઈ-પૈસાનો ખર્ચ નહીં અને વિદ્વતાની જરૂર નહીં. સવારમાં વહેલો ઊઠી મનુષ્ય જપ કરવા લાગ્યો. જપથી તેના સદ્ગુણની વૃદ્ધિ થઈ, પુણ્યની વૃદ્ધિ થઈ. એટલે એને ત્યાં સાધુ-સંતો આવવા લાગ્યા. તેમની પાસેથી સાંભળ્યું કે જપની સાથે થોડું તપ, થોડો ત્યાગ પણ કરવો પડે. ખેડૂતો ત્યાગ કરે છે; એક બીજને ખેતરમાં નાખે છે તો એને કેટલા બધાની પ્રાપ્તિ થાય છે! તો આમ, તમે જે કંઈ કમાવ એમાંથી થોડું જો સત્કાર્યોમાં વાપરતા રહો તો એ વાપરેલું તમને અનંતગણું થઈને પાછું મળતું રહે. અને ત્યાગની સાથે સાથે વ્રત, ઉપવાસ વગેરે પ્રકારનું તપ પણ કરો. આટલું સાંભળી જપમાંથી તપ-ત્યાગમાં લાગ્યા. તપ તો તપ જ છે. તપશે ત્યારે જ બુદ્ધિ પરિશુદ્ધ થશે. તપથી કાયાની શુદ્ધિ થઈ, બુદ્ધિ વધી. ત્યાંથી આગળ વધતાં તીર્થનો મહિમા સાંભળ્યો. તેથી તીર્થયાત્રા કરવા લાગ્યા. તીર્થમાં મંદિરો, પ્રતિમાઓ ઈત્યાદિ હતાં, પરંતુ, તેની મહત્તા તો ચૈતન્ય મહાત્માઓના કારણે હતી. "ગુરુમહિમા"ની એક પંક્તિ હતી :

'ગુરુ સંતોષી આંગણે લાવે, કોટિ તીરથનું ફળ પાવે.' આમ શા માટે કહ્યું? એટલા માટે કે, ગુરુદેવ પોતે ચેતન છે. મનુષ્ય જ્યારે યાત્રાધામમાં - તીર્થધામમાં જાય ત્યારે તેણે ચેતન મહાત્માઓને જ સેવવા જોઈએ, તો એને તીર્થનું ફળ મળે. જપ-તપ તો એ પોતાના ઘરે પણ કરી શકતો હતો. મંદિર તો પોતાના ગામમાં પણ જઈ શકતો હતો. એ બધું તો પોતાના ઘરે પણ હતું, ગામમાં પણ હતું. એ કરતાં કંઈક વિશેષ પ્રાપ્તિ માટે થઈને એ તીર્થમાં ગયો હતો. વિશેષ પ્રાપ્તિ ક્યાં હતી? ચેતન પુરુષોમાં.

જાગતા નર સેવ ગૌરખ, જાગતા નર સેવ.

જાગતા નર સેવ. 'જાગતા' નર પાસેથી મનુષ્ય ઉપદેશ સાંભળે, એ ઉપદેશ પોતાના હૃદયમાં અને પછી પોતાના જીવનમાં ઉતારે તો એનું વધુમાં વધુ કલ્યાણ થાય.

પહેલાં તો મનુષ્ય કેવળ પશુમય જીવન જીવતો

હતો. એમાંથી એ જપ કરવા લાગ્યો. જપમાંથી તપ અને તપમાંથી તીર્થ કરવા લાગ્યો. આ ત્રણેથી તેનું પુણ્ય ઘણું વધી ગયું. તેથી એક મહાત્મા મળી ગયા અને એમણે કહ્યું કે, તમે થોડું થોડું ધ્યાન પણ કરો. ધ્યાન તો તપથી પણ વધી જાય તેમ છે. આ સાંભળી તે ધ્યાન કરવા લાગ્યો. ધ્યાનમાં અંતર્મુખ થયો. અંતર્મુખ થવાથી તે ખૂબ આનંદમાં રહેવા લાગ્યો. અંતર્મુખપણાનો આનંદ કેવો હોય છે તે તમે જાણો છો. ના જાણતા હો તો અંતર્મુખ થઈને એનો આનંદ લઈ જોજો. નિજાનંદ, સહજાનંદ પ્રાપ્ત થઈ જશે. આવો આનંદ તેને પ્રાપ્ત થયો ત્યારે જપ, તપ, તીર્થ વગેરે બધુંય તેને કિક્કું લાગવા માંડ્યું. જપ, તપ, તીર્થ - આ ત્રણેને તે ધ્યાનમાં ભૂલી ગયો. પરંતુ, એ ધ્યાન કરતાં કરતાં પછી એક સમજણ એવી આવી કે, જેના દ્વારા એને ગુરુદેવની પ્રાપ્તિ થઈ.

'જપ, તપ, તીર્થ, ધ્યાનમાં ભૂલ્યો, બહુ દિન લહે લાગી.' ગુરુદેવની મહત્તા સમજતાં એને એમ લાગ્યું કે ધ્યાનમાંય હું ભૂલેલો હતો. આ બધાંની બહુ દિવસ સુધી લહે લાગેલી હતી - લગની લાગેલી હતી, એના તરફ એક હઠાગ્રહબુદ્ધિ આવી ગયેલી અને તેથી એનામય જ રહ્યો. આમ ઘણા દિવસો અને વર્ષો સુધી હું આટલામાં જ - જપ, તપ, તીર્થ અને ધ્યાનમાં જ - ભૂલેલો રહ્યો. આની જ રઠ લાગેલી રહી.

સાચા સદ્ગુરુ મળિયા, ભ્રમણાઓ ભાંગી.

આ બધી લહેમાંથી, ભ્રમણાઓમાંથી ક્યારે છૂટ્યો? જ્યારે સાચા સદ્ગુરુ મળ્યા ત્યારે. સાચા સદ્ગુરુ મળ્યા ત્યારે જપ-તપ છૂટી ગયાં, તીર્થ છૂટી ગયાં અને ધ્યાને છૂટી ગયું. છૂટી ગયું એટલે? જપ કરતાં પણ વધુ મૂલ્યવાન ગુરુદેવ, તપ કરતાં પણ વધુ મૂલ્યવાન ગુરુદેવ, તીર્થ અને ધ્યાન કરતાં પણ વધુ મૂલ્યવાન ગુરુદેવ. આમ, એવી પ્રતીતિ થઈ ગઈ, એવો દંઢ વિશ્વાસ થઈ ગયો કે, ગુરુદેવની તુલનામાં આ બધાની કાંઈ જ કિંમત નથી, આ બધું જ ગુરુદેવમાં સમાઈ જાય છે. સાચા સદ્ગુરુ મળવાથી બધી ભ્રમણાઓ ભાંગી જાય છે, ભાગી જાય છે.

મનુષ્ય માટે સૌથી અગત્યની, અતિમૂલ્યવાન વસ્તુ કઈ છે? મનુષ્ય ભ્રમણામાંથી નીકળે તે. અને કયો મનુષ્ય એવો છે કે, જે ભ્રમણામાં ફસાયેલો નથી? એક પણ નહીં. મનુષ્ય જન્મોજન્મ ભ્રમણામાં જ રહે છે. આજથી પાંચ વર્ષ પહેલાંની કોઈ વાતને આપણે યાદ કરીએ, તો આજે આપણને એમ લાગે કે, તે વખતે તો આપણે ભ્રમણામાં હતા. એ વાતો, એ માન્યાતાઓ, એ વિચારસરણી અત્યારે આપણને કેવી લાગે છે? ભ્રમવાળી, ભ્રમણાવાળી, ખોટી, અસત્ય. એ સમયે આપણે કેવું ખોટું વિચારતા હતા! હાલની તુલનામાં પાંચ વર્ષ પહેલાંના એ વિચારો, સંકલ્પો ભૂલભરેલા લાગે છે; અને અત્યારે જે કાંઈ વિચારો કરીએ છીએ તે સાચા લાગે છે. પરંતુ, હાલની એ વિચારસરણી અને સંકલ્પો પાંચ વર્ષ પછી આપણને ભ્રમણાવાળાં જ લાગવાનાં. આમ, એક ભ્રમણામાંથી નીકળીને બીજી ભ્રમણામાં, બીજીમાંથી નીકળીને ત્રીજી ભ્રમણામાં, ત્રીજીમાંથી નીકળીને ચોથી ભ્રમણામાં - એમ ભ્રમણામાં ને ભ્રમણામાં જ જિંદગી પૂરી થઈ જાય છે.

એક કાંટાને કાઢવા માટે જે બીજો કાંટો લીધો હતો, એ પેસી ગયો. બીજાને કાઢવા માટે ત્રીજો કાંટો લીધો, તો બીજો તો નીકળ્યો, પણ ત્રીજો કાંટો પેસી ગયો. આમ, એક નીકળે અને બીજો પેસી જાય. બકરું કાઢતાં ઊંટ પેહું. આ આપણી ચાલુ કહેવત છે.

બકરું વાડામાં ઘૂસી ગયું. વાડામાં શાકભાજી હતી, અને શાકભાજી ચરવા માટે બકરું પેસી ગયું હતું. વાડની એક બાજુથી, ખેડૂત લાકડી લઈને એને કાઢવા માટે દોડ્યો, તો બકરું તો વાડાની બીજી બાજુથી નીકળી ગયું, પરંતુ, વાડાના જે દ્વાર પાસેથી તે દોડ્યો હતો ત્યાંથી ઊંટ વાડામાં પેહું. બકરું તો કદાચ એકાદ-બે રીંગણાં ખાઈ જત, પરંતુ ઊંટ તો આખી વાડી જ ફેંદી નાખી. આમ, બકરું કાઢતાં ઊંટ પેસી ના જાય એની કાળજી રાખવી પડે. ઊંટ પેસી ના જાય એવી તૈયારી

કરી અને પછી બકરોને કાઢવા માટે દોડવું જોઈએ. એ તૈયારી ના કરીએ ત્યાં સુધી બકરું ભલેને એકાદ-બે રીંગણાં ખાઈ જતું. એ કેટલું ખાશે? પણ બકરું કાઢતાં ઊંટ પેસી જશે તો આખી વાડી ફેંદી નાખશે.

‘સાચા સદ્ગુરુ મળિયા, ભ્રમણાઓ ભાંગી.’ જ્યારે સદ્ગુરુની પ્રાપ્તિ થઈ જાય છે ત્યારે સાચો ખ્યાલ આવે છે કે, ગુરુદેવના મૂલ્યની તુલનામાં જપ, તપ, તીરથ ઈત્યાદિ બધું જ ગૌણ હતું. અમૂલ્ય તો ગુરુદેવ જ હતા. ગુરુદેવની સાથે તન-મન-ધનની જે એકતા હતી એ મુખ્ય હતું, એ જ પ્રધાન હતું. એ સિવાય બધું જ ગૌણ, એ સિવાય બધી જ ભ્રમણા, એ સિવાય બધા જ ભ્રમો હતાં. આમ, સદ્ગુરુ મળ્યા ત્યારે સાચી સમજણની પ્રાપ્તિ થઈ.

નિરાંત નિર્મળ નામ ગુરુજી મારા પુરુષોત્તમ પ્યારા.

આ લીટી અતિસુંદર છે. ‘ગુરુજી મારા પુરુષોત્તમ પ્યારા.’ ગુરુજી કોણ હોઈ શકે? જે પુરુષોમાં ઉત્તમ છે તે. મારા ગુરુજી કેવા છે? પુરુષોમાં ઉત્તમ, અને તેઓ ગુરુદેવ શાથી થયા? પુરુષોમાં ઉત્તમ હતા તેથી. ‘નિરાંત નિર્મળ નામ’ નિરાંત કહેતાં નિવૃત્તિ. મનમાં સંતોષ આવી જાય ત્યારે નિરાંત-નિવૃત્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. સમાધાનની પ્રાપ્તિ થાય ત્યારે નિરાંતની પ્રાપ્તિ થાય છે. પુરુષોમાં ઉત્તમ એવા ગુરુજીમાં શું છે? નિરાંતપણું, નિર્મળતા, શાંતિ, સંતોષ, સમાધાન. જે સમાધાન પામી ચૂક્યા છે અને શાંતિને વરી ચૂક્યા છે એવા નિરાંતવાળા; જગતની પ્રવૃત્તિમાંથી જેમણે પોતાની રુચિ ખેંચી લીધી છે, નિવૃત્તિ લઈ લીધી છે.

લાલજીદાસ આરતીની છેલ્લી પંક્તિઓમાં શું કહી રહ્યા છે? જે ગુરુદેવ તરફથી મને આ બધું જ મળ્યું, જે ગુરુદેવમાંથી પ્રેરણા લઈ અને આરતી રચી, ગુરુમહિમા રચ્યો, એમનું શુભ નામ શું? એમનું પવિત્ર નામ શું? એવા ગુરુજનોને શું કોઈ નામવાચક નામ, વ્યક્તિવાચક

નામ હોઈ શકે? ના. ગુણવાચક નામ, વિશેષતાવાચક નામ હોય. એ કંઈ વ્યક્તિ રહ્યા નથી, બિંદુ રહ્યા નથી, એ તો આખો સમાજ થઈ ગયા છે, એ તો વિશ્વ થઈ ગયા છે, એ તો એક આખો સાગર બની ગયા છે. તેથી તેમનું નામ શું કહ્યું? ગુરુજી મારા પુરુષોત્તમ. સર્વ સામાન્ય મનુષ્યો કરતાં એ ઉત્તમ છે, શ્રેષ્ઠ છે.

મારા ગુરુદેવ કેવા છે? સામાન્ય પુરુષો કરતાં એમનામાં પવિત્રતા, સંયમ ઇત્યાદિ સદ્ગુણો ગણ્યા ગણાય નહીં, વીણ્યા વિણાય નહીં એટલા ભરેલા છે. એ બધા જ ગુણોને વ્યક્ત કરી શકે એવું એક નામ, વાચકના માધ્યમ તરીકે શું હોઈ શકે? હકીકતમાં તો ગુરુજનોને નામથી બોલવાય નહીં. જેમ પત્ની પોતાના પતિનું નામ નથી લેતી. શા માટે? કારણ કે પત્ની માટે પતિ એ પ્રિયતમ છે. પ્રિયતમ કોને કહેવાય? જે વધુમાં વધુ પ્રિય હોય, જેનાથી વધુ પ્રિય બીજા કોઈ હોઈ જ ના શકે એવા પ્રિય તે પ્રિયતમ. 'તમ' કહેતાં ઘણા, અધિક, અતિ પ્રિય, અતિ વહાલા; તેથી તેનું નામ પ્રિયતમ. તો પ્રિયતમનું નામ ના લેવાય. અતિ પ્યારા, અતિ વહાલાનું નામ લઈએ તો મર્યાદાનો ભંગ થાય.

ગુરુ-શિષ્ય પરંપરામાં શિષ્ય માટે ગુરુ પ્રિયતમ છે. ગોવિંદથી પણ વધુ પ્યારા, વધુમાં વધુ પ્યારા; તેથી શિષ્ય માટે ગુરુ પ્રિયતમ. અને પ્રિયતમનું નામ લેવાથી મર્યાદાનો ભંગ થાય. તેથી શક્ય હોય ત્યાં સુધી શિષ્યો ગુરુદેવનું નામ કે તેમના પૂર્વાશ્રમનું નામ નથી લેતા, કેવળ 'ગુરુદેવ' અથવા 'પૂજ્યશ્રી' એવું સંબોધન કરે છે.

અહીં લાલજીદાસને ગુરુમહિમાનું ગાન કરવા માટે પોતાના ગુરુદેવનું નામ લેવાની ઇચ્છા થઈ. પરંતુ ગુરુદેવનું નામ તો લેવાય નહીં, મર્યાદાનો ભંગ થાય. તેથી તેઓ મર્યાદાનું પાલન કરે છે. ગુરુદેવનું વ્યક્તિવાચક નામ ના લેતાં ગુણવાચક નામ, વિશેષતાબોધક એવું નામ લે છે. એવું નામ કયું છે? પુરુષોત્તમ. લાલજીભગતે ગુરુદેવનું પુરુષોત્તમ એવું

સુંદર, બોધક નામ આપ્યું. આમ કહી તેઓ જણાવે છે કે જગતમાં જેટલા પુરુષો છે એમાં ગુરુદેવ ઉત્તમ પુરુષ છે. એ ઉત્તમ પુરુષ છે એથી મારા ગુરુ છે. અને એ ઉત્તમ છે તેથી જ મેં એમને ગુરુ માન્યા છે. ઉત્તમતાથી જ ગુરુપણની પ્રાપ્તિ થાય છે. વળી, એ પુરુષોત્તમ ગુરુમાં શું રહેલું છે? નિરાંત, નિર્મળતા, પ્રધાન શાંતિ. નિર્મળ એટલે મળ વિનાની, જેમાં મળ નથી. કોઈ પણ પ્રકારનો મોહ, માયા, વિકાર, વાસના ઇત્યાદિ પ્રકારના મળ નથી એવી શાંતિ. નિરાંત એટલે નિવૃત્તિ.

શાસ્ત્રોમાં મોક્ષ પ્રાપ્ત કરવા માટેના બે માર્ગો કહ્યા છે: નિવૃત્તિમાર્ગ અને પ્રવૃત્તિમાર્ગ. પ્રવૃત્તિમાર્ગમાં શાસ્ત્રવિદિત કાર્યો કરવાનાં હોય છે. સાધક, શાસ્ત્રીએ માન્ય કરેલી પ્રવૃત્તિ કરતો કરતો મોક્ષ સુધી પહોંચે છે. જે સાધક નિવૃત્તિમાર્ગનો અધિકારી છે એ નિવૃત્તિપ્રધાન માર્ગનું અવલંબન લે છે. નિવૃત્તિ એટલે તમામ પ્રકારના કર્મકાંડોથી મુક્તિ, બાહ્ય પ્રવૃત્તિઓ તમામ બંધ. કેવળ અંતર્મુખપણની પ્રવૃત્તિ, એને નિવૃત્તિ કહેવાય.

નિરાંત નિર્મળ નામ, ગુરુજી મારા પુરુષોત્તમ પ્યારા, લાલજી નિત્ય ગુણ ગાવે, છો પ્રભુજી મારા.

હું મારા ગુરુદેવ! તમે 'નિરાંત'ને પ્રલપ્ત કરી લીધી છે, તમે નિવૃત્તિમાર્ગના પ્રવાસી છો અને તમે નિર્મળ છો, મળરહિત છો. તેથી તમે પુરુષોત્તમ છો. 'લાલજી નિત્ય ગુણ ગાવે.' લાલ એટલે પુત્ર-શિષ્ય. આ લાલજી એ કોઈ વ્યક્તિવાચક નામ નથી. ગુરુદેવનાં ગુણગાન કોણ ગાય છે? લાલજી. અને લાલજી એટલે ઘણાબધા શિષ્યો. જેમ 'ગુરુદેવ' એ કોઈ એક જ વ્યક્તિ માટે સંબોધાયેલો શબ્દો નથી તેમ 'લાલ-લાલજી' શબ્દ પણ કોઈ એક જ વ્યક્તિ માટે નથી સંબોધાયો. શિષ્ય જ્યારે સાચા અર્થમાં શિષ્ય બને છે ત્યારે એ પરમપિતાનો પનોતો પુત્ર બને છે, ગુરુદેવનો લાડકો શિષ્ય બને છે, શિવનો પ્યારો જીવ બને છે. આવો જીવ, આવો શિષ્ય ગુણગાન ગાઈ રહ્યો છે. કોનાં?

શિવનાં, પોતાના ગુરુદેવનાં. અને ગુણગાન પણ કેટલા સમય સુધી ગાઈ રહ્યો છે? નિત્ય અનંત કાળ સુધી. હર પણ, હર શબ્દ એ ગુરુદેવનાં ગુણગાન ગાઈ રહ્યો છે.

'છો પ્રભુજી મારા,' હે ગુરુદેવ! તમે તો કેવળ મારા ગુરુદેવ જ નહીં, પરંતુ મારા પ્રભુજી છો. તમે પુરુષોત્તમ છો. તમારામાં નિવૃત્તિ, સમાધાન, નિર્મળતા સમાયેલાં છે. આમ 'લાલજી' નામથી શિષ્યોએ ભેગા મળીને ગુરુજીની આરતી ઉતારી અને આ આરતીની કેટલી બધી મહત્તા છે એનું વર્ણન આપણે અગાઉ કરી ગયા છીએ. આરતી, આરતીની જ્યોતમાં ગુરુદેવની ચેતનાનું ભળવું, એ ચેતનાને આપણા હાથની આંગળીઓના માધ્યમથી આંખો અને કપાળ દ્વારા આપણા શરીરમાં પ્રવેશાવીને આપણી કુંડલિનીને, આપણી સુષુપ્ત શક્તિઓને કઈ રીતે જાગૃત કરવી એ બધું આપણે આગળ સમજી ગયા છીએ.

અહીં ગુરુઆરતીની, ગુરુઆરતીની સમજણની પૂર્ણાહુતિ થાય છે. નથી તો ગુરુમહિમાનો અંત આવે એમ, કે નથી તો આ ગુરુ-શિષ્યના પવિત્ર સંબંધનો અંત; પરંતુ એના જે વિવેચનની શરૂઆત કરી હતી એ વિવેચનનો આ જગ્યાએ અંત આવે છે. તો દર વખતે આપણે આરતી કરીએ ત્યારે, આ આરતીની જે સમજણ આપી તે લક્ષમાં રાખીશું તો એને વિષે ઘણી બધી વિશેષ દ્રષ્ટિ પ્રાપ્ત થશે. આપણી બુદ્ધિની ઘણી બધી નવી દિશાઓ ખૂલી જશે. અસ્તુ.

સત્ય - ધર્મ ગુરુદેવની જય

ઉપસંહાર

સર્વ જલરાશિ સ્વાહી કરું, કલમ સર્વ વનરાઈ,
સુરનરમુનિ સર્વ લખે ભલે, પણ ગુરુગુણ લખ્યા ન જાઈ.

પરમ ગુરુભક્ત શ્રી સવજીદાસકૃત ગુરુમહિમા-ગુરુઆરતી પદ્યમાં છે. તેનો એક એક શબ્દ ગુરુનિષ્ઠા-રસથી તરબોળ છે, યોગરહસ્યથી ભરપૂર છે અને પરમતત્ત્વની ગુરુગોપનીયતાથી લદાયેલો છે. ગુરુ શબ્દનો અર્થ કેટલો વ્યાપક છે તે સમજાવવાનો પણ

એપ્રિલ-૨૦૦૫

આમાં પ્રશંસનીય પ્રયત્ન થયેલો છે. ક્યાંક 'ગુરુ' શબ્દથી આધ્યાત્મિક મહામાનવનો અર્થ લીધેલો છે; તો ક્યાંક લોકકલ્યાણવૃત્તિ માનવ-મંડળનો અર્થ ઘટાવ્યો છે; તો ઘણી ક્યાંક સર્વવ્યાપક પરમતત્ત્વને સંબોધ્યું છે.

ઓમ પરિવારના દરેક ધાર્મિક-માંગલિક પ્રસંગોનો, સ્વાધ્યાય-સત્સંગોનો શુભારંભ એ ગુરુમહિમા અને આરતીથી કરવાનો નિયમ છે. તેથી ઓમ પરિવારના સર્વે ગુરુપ્રેમીઓ એ પદ્યોથી સુપરિચિત અને તેના અતિ પ્રેમી છે. તેથી તેઓ સૌ, એનું પરમ કલ્યાણકારક ગુહ્ય રહસ્ય અને તેની ખૂબીઓ તથા તેની બધી જ વિશેષતાઓ અજ્ઞાત ઇચ્છતા હતા. સર્વ ગુરુપ્રેમીઓને વધુમાં વધુ સમજાવા માટે રીતે સમજાવવાની જરૂરત જણાવાથી તેઓ અમને ઘણા સમયથી સવિનય આગ્રહ કરતા હતા. અમને પણ અમારી શક્તિ-ભક્તિ-મતિ અનુસાર એ સમજાવવામાં અતિ રસ, પ્રેમ અને ઉત્સાહ હતો. સૌની પ્રાર્થના અને સંકલ્પને કારણે પરમ ગુરુમહારાજની પાવની કૃપા થઈ. અમે અનુદાન અર્થે ગળતેશ્વર મહાદેવના પવિત્ર પામમાં બે મહિના મુકામ રાખેલો. તે દરમ્યાન અમારા પોતાના આનંદ માટે અમે 'ગુરુમહિમા' (પદ્ય) ઉપર જે કાંઈ બોલતા તે શ્રી રોહિતભાઈ ટેપ કરી લેતા. ગલતેશ્વરમાં અડધો ગુરુમહિમા ટેપ થયો. ત્યાર પછી અમે કેદારેશ્વર મહાદેવના (તા. કપડવંજ) ધામમાં ચાતુર્માસ રહેલા. ત્યાં પણ શ્રી રોહિતભાઈના અથક પ્રયત્ન-સહકારથી બાકી રહેલો અડધો ગુરુમહિમા તથા બંને ગુરુઆરતી ઉપર અપાયેલી સમજણ ટેપ થઈ શક્યાં. ગુરુભાઈ-બહેનના સહકારથી તે સમજણનું ગ્રંથસ્વરૂપે પ્રગટીકરણ થયું. તેની પ્રથમ આવૃત્તિ ૧૯૮૧માં અને બીજી આવૃત્તિ ૧૯૯૩માં પ્રગટ થઈ. "રુતમ્બરા" ત્રિમાસિક સામયિકના વાચકોને પણ તેનો લાભ મળ્યો. અસ્તુ.

સર્વે, પરમ ગુરુમહારાજ ઓમ નારાયણની અહંતુકી કૃપાનો અનુભવ કરો એવી પ્રાર્થના.

(‘ગુરુમહિમા’ પુસ્તકમાંથી સાભાર)

સર્વની ઉન્નતિમાં જ આપણી ઉન્નતિ — યોગભિક્ષુ

સૌ કોઈ પૂર્ણ આરોગ્ય, દીર્ઘ જીવન, અમરપણું અને સદા ધૌવન ઈચ્છે છે. દીર્ઘકાળથી, આ બધું મેળવવા, વિશ્વના વિશેષજ્ઞો ફાંફાં મારી રહ્યા છે, અનંત પ્રયોગો કરી રહ્યા છે, આકાશ-પાતાળ એક કરી રહ્યા છે, કરવાનું અને ન કરવાનું કરી રહ્યા છે; માનવતાની મર્યાદાઓને પણ ભયંકર નિર્દયપણે ફેંકી દઈને આ બધું મેળવવા તેમણે આંધળી દોટ મૂકી છે. સદીઓના અખતરાઓ પછી પણ એ દોટ મૃગજળ પાછળની દોટ સાબિત થઈ છે, છતાંય એ દોટ વધુ ને વધુ વેગવંતી જ થતી જાય છે. પથીઓ, પદ્ધતિઓ અને પ્રયોગોના તો રાફડા ફાટ્યા છે, તેમ છતાં હજુ સુધી, કોઈ અપવાદ બાદ કરતાં, નિરામય સો વર્ષનું આયુવાળું કોઈ દેખાતું નથી. અને તે અપવાદો પણ છાપામાં જ વાંચવામાં આવે છે, કોઈ નજરે દેખાતું નથી.

કોઈ મનુષ્ય અસામાન્ય રીતે જીવે, અતિ સંયમ-નિયમપૂર્વક જીવે, અખંડ-આરોગ્ય અને દીર્ઘ જીવન પ્રાપ્ત કરવા માટે અતિ ચોકસાઈ અને સંભાળપૂર્વક જીવે તોપણ તેનામાં સામાન્ય મનુષ્ય કરતાં સાધારણ જ અસામાન્યપણું જોવામાં આવે છે.

પંચમહાભૂતના જે સામાન્ય ધર્મો-નિયમો — બચપન, યુવાની, રોગ, જરા અને મૃત્યુનું ઉલ્લંઘન, કહેવાતા અવતારી અને યુગપુરુષો પણ કરી શક્યા નથી. તે બધું તો કુદરતી છે, કુદરતાધીન છે. કુદરત તે રીતે આપણું કલ્યાણ જ કરે છે. કુદરતના સનાતન નિયમોને સહજતાથી અને સહર્ષ આધીન થઈ જવું તે જ બુદ્ધિમાની છે.

કુદરતની મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરવું અશક્ય છે. પણ માની લઈએ કે કોઈ મનુષ્ય આરોગ્યની અત્યંત સંભાળ રાખીને સો-બસો વર્ષ જીવે તો તેથી તેને શું સુખ મળી જવાનું? અરે! સુખ કેવું? ઉપરથી દુઃખના

દગલામાં દટાઈ જવાનું! તે તો સો-બસો વર્ષનો દીર્ઘાયુ થયો પણ તે વખતે તેનાં પરિજનો-આમજનો, તો બધાં સામાન્ય આયુવાળાં હતાં, તેથી તેમાંથી કોઈ બચ્યું નહોતું. પત્ની, બાળકો, ભાઈ, બહેન, કાકા, મામા, અડોશીપડોશી, સ્નેહી-મિત્ર બધાં જ મરી પરવાર્ષી હતાં. આખો સમાજ બદલાઈ ગયો હતો, બધાં મૂલ્યો પરિવર્તિત થઈ ગયાં હતાં; માન્યતાઓ, રીત-રિવાજો બધું જ બદલાઈ ગયું હતું. તે વખતે તેની પાસે “મારું” કહેવાય તેવું કોઈ નહોતું. પોતાની પછીની આઠમી-દશમી પેઢીમાં તે જીવતો હતો. તેના સામે કોઈ જોતું જ નહોતું અને જોતું હતું તે તેને એક જોર તરીકે, વિચિત્ર પ્રાણી તરીકે જ જોતું હતું. તેના પોતાના અને દશમી પેઢીના આદર્શોમાં આસમાન-જમીનનો ફર્ક પડી ગયો હતો. ક્યારેક તો તેને ગાંડો સમજીને, બાળકો હેરાન પણ કરતાં હતાં. પોતાનામાં અને દશમી પેઢીના માણસોના સ્વભાવમાં, આકાર-પ્રકારમાં, પાન-પાનમાં, વિકાર-વિચારમાં સંપૂર્ણ વિરોધાભાસ આવી ગયો હતો. ધરમાં કે વનમાં, ક્યાંય તેના માટે સ્થાન નહોતું. કોઈ તો તેને પ્રદર્શનની વસ્તુ ગણતા હતાં! પોતે પ્રચંડ પુરુષાર્થ કરીને મેળવેલ વ્યક્તિગત દીર્ઘાયુ હવે તેને અકારું લાગતું હતું. “એક વ્યક્તિ નહીં પણ આખા સમાજની ઉન્નતિ થવી જોઈએ.” એવી, મહાજનોની સહસ્યમયી વાતની સત્યતા તેને અત્યારે મોઢે મોઢે પણ સમજાણી હતી.

પોતાની આઠમી-દશમી પેઢીમાં પોતે સૌને સંપૂર્ણ પરાયો, જંગલી અને પ્રદર્શનની વસ્તુ જેવો લાગી રહ્યો હોવાથી હવે તેને જલદી મરી જવું છે, પણ મરી શકાતું નથી, કારણ કે પ્રચંડ પુરુષાર્થ કરીને મેળવેલી તંદુરસ્તીને કારણે અત્યારે પણ તેનાં હૃદય, ફેફસાં તથા સર્વાંગ ખૂબ તંદુરસ્ત અને મજબૂત છે. આ તંદુરસ્તી

મેળવવા માટે તેણે જે પ્રયત્ન પુરુષાર્થ કરેલો, તે પુરુષાર્થ તેને તે વખતે અતિ ગૌરવમય લાગેલો. પણ અત્યારે? અત્યારે તેને તે પુરુષાર્થ ગૌરવને બદલે શરમજનક અને સમયના બગાડ બરોબર લાગી રહ્યો છે. કેમકે તેને હવે આ અકારા, ઉપેક્ષિત જીવનમાંથી જલદી છૂટી જવું છે; પણ મજબૂત શરીર-બંધારણ અને મક્કમતાપૂર્વકના સંયમ-નિયમના પાલનના કારણે મળેલ મજબૂતી શરીરનું રક્ષણ કરી રહી છે! કેવી પરિસ્થિતિ! કેવો વિરોધાભાસ!!

“સર્વની સુખ-સગવડ-શાંતિમાં જ આપણાં પણ સુખ-સગવડ-શાંતિ સમાયેલા છે.” તે ગુહ્ય, સૂક્ષ્મ, રહસ્યને ખૂબ સારી રીતે સમજવું અને આચરણમાં મૂકવું જોઈએ,” એ જ આ આખા લેખનો સાર છે.

શરીરમાં પણ સર્વાંગ-વિકાસ થાય તો જ સુખ મળે. હાથ, પગ, છાતી કે પેટ વગેરે અમુક જ અંગનો અતિ વિકાસ થઈ જાય અને બીજાં બધાં અંગો નિર્બળ રહે તો શું સુખ મળે? કાંઈ જ નહીં. ઉપરથી નિર્બળ અંગ ત્રાસી જાય અને થાકી જાય અને તેથી દુઃખની જ પ્રાપ્તિ થાય. ધારો કે, બંને હાથને ખૂબ કેળવીને એવા મજબૂત અને મસલ્સવાળા બનાવી દઈએ કે, એક એક હાથ મજા-મજાનો થઈ જાય, તો પગ તેનો ભાર જ ન ઉપાડી શકે અને બીજાં અંગો પણ ત્રાસી જાય. બધાં અંગો મળીને શરીર છે, તેથી બધાં જ અંગોનો એકસાથે વિકાસ થાય, તો જ એ વિકાસ સાચો અને સાર્થક કહેવાય.

બધાં અંગો મળીને શરીરનું અસ્તિત્વ છે, બધાં શરીરો (મનુષ્યો) મળીને સમાજનું અસ્તિત્વ છે, બધા સમાજો મળીને ગામ, શહેર, રાષ્ટ્ર અને વિશ્વનું અસ્તિત્વ છે. તેથી એક વ્યક્તિનાં સુખ-દુઃખની અસર પણ સમસ્ત વિશ્વ પર થવાની જ.

શું વડાઈ? ચડ્યા પર્વત, પોતાનો જ ભાર લઈને;
શું વડાઈ? પાર થયા, પોતાની જ નાવ ચલવીને;
ઝેર-અમૃત ભરેલી ધરતી, તેને જ શીશ નમાવે છે;

એપ્રિલ-૨૦૦૫

“ભિક્ષુ” બની, નીચા નમી, પડતાને જે ઊંચકી લે છે.

જીવન કેવી રીતે જીવવું જોઈએ એ બાબતનાં ગુપ્ત રહસ્યોનો તો ઉપરની ચાર લીટીઓમાં જાણે ગાગરમાં સાગર ભરી દીધો છે.

નીચેની લીટીઓ પણ આપણને ખૂબ સાવધાન કરે છે. તેમાં મહાનુભાવોએ પોતાનો જીવનસાર આ રીતે રજૂ કર્યો છે :

રહો ન ભૂલ કે કબી, મદાંધ તુચ્છ ચિત્તમે;
સનાથ જ્ઞાન આપ કો, કરો ન ગર્વ ચિત્તમે;
અનાથ કૌન હૈ યહાં? ત્રિલોકીનાથ સાથ હે;
દયાલુ દિનબંધુ કે, બડે વિશાલ હાથ હૈ;
અતીવ ભાગ્યહીન હૈ, અધીર ભાવ જો ભરે,
વહી મનુષ્ય હે કિ જો મનુષ્ય કે લિએ મરે.

લોકકલ્યાણ-વ્રતી એવા સ્વ. ડૉ. શ્રી સુરેશ ઝવેરી(એમ.આર.સી.પી. લંડન અને “અખિલ-ભારતીય હિંસા-નિવારણ સંઘ”ના અધ્યક્ષ)ની યાદ અત્યારે તાજી થાય છે. ક્યારેક તેઓ અમને પત્ર દ્વારા શુભેચ્છા પાઠવતા કે, ‘શત્ જીવ શરદ:’. તેમના લાગણીભીના દ્રવ્યમાંથી આવી શુભેચ્છા પામીને અમે પુલકિત થઈ જતા. પ્રતિ-ઉત્તરમાં અમે લખતા કે:

આપની શુભેચ્છા સારી પડે ત્યારે, જો આપની હાજરી-હયાતી હોય તો જ આનંદ થાય. આત્મીય જનોની હયાતી વિનાનું દીર્ઘ જીવન તો અકારું થઈ પડે. તેમણે આપેલી શુભેચ્છાની યાદરૂપે તેઓ હજુ હયાત જ છે.

દોમ દોમ સાઘબી સાથે સાત માળના મહેલમાં આપણે રહેતા હોઈએ અને આપણી ચારે બાજુ ઝૂંપડપટ્ટી હોય તો? તો ધીમે ધીમે આપણે એ ઝૂંપડવાસીઓના ઈર્ષાના પાત્ર બનતા જઈએ. આપણી અજ્ઞાનતાના કારણે, ઝૂંપડપટ્ટી વચ્ચેનો આપણો મહેલ આપણા અહંકારને પીષણ આપતો રહે. પણ એ અહંકારનાં ચીથરાં ત્યારે ઊંડે કે જ્યારે રાત્રે આપણા મહેલમાં ચોર ઘૂસે અને આપણે મદદ-મદદની ભૂમો પાડતા રહીએ અને છતાંય બાજુમાંથી કોઈ મદદ ન

આવે અને ચોર પોતાનું ધાર્યું કરીને સુખશાંતિથી ચાલ્યો જાય. અથવા તો આપણે આપણા મહેલની બહાર નીકળીએ ત્યારે બે-ચાર ગુંડાઓ ચપ્પુ બતાવીને આપણી આડા ઊભા રહે, અને ત્યારે આપણે મદદની બૂમ પાડીએ ત્યારે ઝૂંપડાંમાંથી કોઈ મદદ ન આવે અને ઉપરથી, પોતાનાં આંગણાંમાં ઊભા ઊભા આપણને માર ખાતા જોઈને સૌ હસે! આવાં તો અનેક દૃષ્ટાંતો આપી શકાય.

બીજા દુર્ગુણોની સાથે ઈર્ષા એ પણ મનુષ્યનો જન્મજાત સ્વભાવ છે. મહાર્ષિ પતંજલિએ કહ્યું છે કે, સુખીજનો સાથે મૈત્રીની ભાવના રાખવી. તેમને શા માટે આમ કહેવું પડ્યું? કારણ કે તેઓ જાણે છે કે પોતાનાથી વધુ સુખિયા તરફ ઈર્ષા કરવાનો મનુષ્ય-

સ્વભાવ જ છે. એક પરિવારમાં પણ અંદરોઅંદર પરસ્પર સૂક્ષ્મ ઈર્ષા થતી હોય છે. આ વાત વધુ આગળ ચલાવીએ તો, જેને ઉન્નત કરવાનો આપણે પ્રયત્ન કરતા હોઈએ છીએ તે ઉન્નત થઈ જાય પછી આપણામાં જ, જો સાવધાન ન રહીએ તો તેના તરફ ઈર્ષા ઉત્પન્ન થઈ જવાની સંભાવના પરી.

સ્વભાવગત ઈર્ષાની ચોટથી બચી જવાય માટે સૌની ઉન્નતિ થવી જોઈએ. આધ્યાત્મિક અને ભૌતિક બંને દૃષ્ટિએ જોતાં પણ સૌની ઉન્નતિ એકસાથે થાય તો જ સુખશાંતિ પ્રાપ્ત થાય. માટે જ મહાન મનીષીઓએ કહ્યું છે કે:

“ફક્ત પોતાની ઉન્નતિમાં જ સંતોષ ન માનતાં સર્વની ઉન્નતિ થાય તેવા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ.”

પૂજ્યશ્રીની ગેરહાજરી રડાવે છે, આપની હાજરી હસાવે છે.

— યોગભિક્ષુ

પરમ તપોમૂર્તિ, પરમ શ્રદ્ધેય શ્રી નારાયણદાસજી મહારાજશ્રી! યોગભિક્ષુના વંદન સહ નમો નારાયણાય. આપ સ્થૂળ સ્વરૂપે ભલે અમારી વચ્ચે નથી પણ સૂક્ષ્મ સ્વરૂપે ઘટઘટમાં બિરાજ્યા છો. આપની મૂક તપશ્ચર્યા સનાતન સત્ય છે. પુનઃ પુનઃ વંદન.

પરમ ગુરુનિષઠ, પરમ શ્રદ્ધેય શ્રી રામદાસજી મહારાજશ્રી, યોગભિક્ષુના વંદન સહ નમો નારાયણાય.

પરમ અવધૂત યોગીરાજ શ્રી સંતરામ મહારાજશ્રીની દિવ્ય-ભૌતિક માળાનો ચમત્કારી નવમો મણકો બનવા આપ મહાભાગ્યશાળી થયા તે માટે કોટિશઃ વધાઈ. ગણિતમાં નવનો આંકડો ચમત્કારી ગણાય. તે આંકડાને ગમે તેટલી વાર ગુણવા છતાંય તેનો છેલ્લો સરવાળો નવનો જ આવે છે; તે આંકડો પોતાનું સ્વરૂપ હર હાલતમાં નિર્વિકાર-નિર્લેપ-અખંડ રાખે છે. પરમ ગુરુદેવ પ્રણવ પરમાત્માની કૃપાથી આપ પણ, પોતાના પુનિત ઉદ્દેશ્યમાં, મહા પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિ અને પ્રચંડ ઝંઝાવાતોમાં પણ અડગ, અચળ એપ્રિલ-૨૦૦૫

અને અભય રહો છો, રહ્યા છો અને રહેશો. તપ અને કરુણાની સાકાર મૂર્તિ એવા પૂજ્ય નારાયણદાસજી મહારાજશ્રીના સ્થૂળ શરીરની ગેરહાજરીથી જે જીવો પોતાને અનાથ સમજી રહ્યા છે તે સૌ આપ સમર્થની હાજરીથી પોતાને સનાથ સમજશે તેમાં શંકાને લવલેશ સ્થાન નથી. આપે સ્વીકારેલ મહાભીષ્મ એવી જવાબદારીઓ પણ, આપની કલ્પનાતીત ગુરુનિષ્ઠાને કારણે ફૂલ સમ કોમળ - લઘુ થઈ જશે - જશે- ગઈ છે.

પૂજ્યશ્રીની ગેરહાજરી રડાવે છે.

આપની હાજરી હસાવે છે.

કેવો છે આ વિરોધાભાસ!!! જીવન પોતે જ એક મહા મોટો વિરોધાભાસ છે. અસ્તુ.

આપની પાસે રૂબરૂ આવવાની મારી ખૂબ ઈચ્છા હતી. પરંતુ શરીર નરમ-ગરમ રહેવાના કારણે આવી શકાયું નથી. તા.૦૮-૧૧-૨૦૦૪ ના દિવસે ૭૭ મું વર્ષ શરૂ થશે.

પૂજ્ય મહારાજશ્રીને ચાર-છ વખત મારે મળવાનું

થયેલું. જ્યારે તેમનાથી વિદાય લઈ ત્યારે તેઓશ્રી કહેતા કે, “આવતાં-જતાં દર્શન આપતા રહેજો.” આ તેમની અલૌકિક નિરભિમાનતા હતી. પરમાત્મા આ વારસો સૌને બધો.

ખંડેરાવપુરાના પ્રસંગમાં આપે મોકલેલ આપના પ્રતિનિધિ મહારાજશ્રીને મળવાનું થયેલું, આપનું સ્વાસ્થ્ય ખૂબ સારું હશે.

પૂજ્યશ્રી ગણેશદાસજી મહારાજ, સર્વે સંતો-

ભક્તો તથા આદરણીય જયંતીભાઈ જોશીજી વગેરેને જય નારાયણ, વંદન, પ્રણામ.
કષ્ટ શમા, યોગ્ય સેવા.

યોગનિશુના

- ઓમ્ નમો નારાયણાય

- જય ઓમ્ ગુરુદેવ

- જય મહારાજ

॥ શરીરં આદં ખલુ ધર્મ સાધનમ્ ॥

ત્યારે ગંગાજળ મૂકીને શું કરશો?

- હયાત માત-પિતાની છત્રછાયામાં વ્હાલપનાં બે વેણ બોલીને, નિરખી લેજો. હોક અડધા બીડાઈ ગયા પછી... ગંગા જળ મૂકીને શું કરશો...?
- કાળની થપાટ વાગશે, અલવિદા થઈ જશે, પ્રેમાળ હાથ પછી તમારા પર કટી નહીં કરે લાખ કરશો ઉપાય તે વાત્સલ્ય હલાવો નહીં મળે પછી દિવાન ખંડમાં તસવીર મૂકીને શું કરશો?
- માતાપિતાનો ખજાનો ભાગ્યશાળી સંતાનને મળે અડસઠ તીરથ તેના ચરણોમાં બીજા તીરથ ના કરશો સ્નેહની ભરતી આવીને ચાલી જશે પળમાં પછી કિનારે છીપલાં વીણીને શું કરશો?
- હયાત હોય ત્યારે હૈયું તેનું ઠારજો, પાનખરમાં વસંત આવે એવો વ્યવહાર રાખજો, પંચભૂતમાં ભળી ગયા પછી આ દેહના અસ્થિને ગંગામાં પધરાવીને શું કરશો?
- શ્રવણ બનીને ઘડપણની લાકડી તમે બનજો, હેતથી હાથ પકડીને ક્યારેક તીર્થ સાથે ફરજો, માતૃદેવો ભવ, પિતૃદેવો ભવ સનાતન સત્ય છે પછી રામનામ સત્ય છે બોલીને શું કરશો?
- પૈસા ખરચતા સઘળું મળશે, મા-બાપ નહીં મળે, ગયો સમય નહીં આવે લાખો કમાઈને શું કરશો, પ્રેમથી હાથ ફેરવીને બેટા કહેનાર નહીં મળે, પછી ઉછીનો પ્રેમ લઈ આંસુ સારીને શું કરશો?
- તે જ્યારે પરતી પર પહેલો શ્વાસ લીધો ત્યારે તારા માતાપિતા તારી પાસે હતા, માતાપિતા છેલ્લો શ્વાસ લે ત્યારે તું એમની પાસે રહેજો.
- ૪ વર્ષનો તારો બાબલો જો તારા પ્રેમને ઈચ્છે છે, તો ૮૦ વર્ષના તારા મા-બાપ તારો પ્રેમ કેમ ન ઈચ્છે?
- ઘરમાં ઘરડા મા-બાપને સાચવે નહિ, ને ઘરડા ઘરમાં ડોનેશન આપે, જીવદયામાં રૂપિયા લખાવે એને જીવદયા પ્રેમી કહેવો એ જીવદયાનું અપમાન છે.
- જે દિવસે મા-બાપ તમારી પાસે રહે છે ત્યારે તમારો કરેલો ધર્મ એ આંસુમાં વહી જાય છે.
- મા-બાપની આંખમાં બે વખત આંસુ આવે છે - દીકરી ઘર છોડે ત્યારે અને દીકરો તરછોડે ત્યારે.
- ઘરની માને રડાવે ને મંદિરની માને ચુંદડી ઓઢાડે, યાદ રાખજો મંદિરની મા તારી પર ખુશ નહિ થાય કદાચ ખફા જરૂર થશે.
- બચપણમાં ગોદ દેનારને ઘડપણમાં દગો દેનાર ના બનતો.
- મા ને શમા બન્ને એક છે કેમ કે માકી આપવામાં બંને નેક છે.

(‘મુંબઈ સમાચાર’માંથી સાભાર)

अश्वर का ढोधक (नाम) प्रणव/ओम् है ।

(समाधिपाद के श्रुतों का भाषानुवाद)

- (२४) क्लेश, कर्म, कर्मफल और वासना जिसमें नहीं है असा पुरुषविशेष/चेतनविशेष अश्वर है ।
- (२५) अश्वर संपूर्ण सर्वज्ञ है ।
- (२६) अश्वर पूर्वकाल के गुरुओं के भी गुरु है और काल की मर्यादा से (जन्म-मृत्यु से) पर है ।
- (२७) अश्वर का नाम प्रणव/ओम् है ।
- (२८) अर्थ के चिन्तन सहित ओम् का जप करना ।
- (२९) चिन्तन सहित जप करने से अन्तरायों का अभाव और आत्मसाक्षात्कार होता है ।

प्रकाशस्थान : ओम् परिवार, १/अ, पल्लिवडनगर, नारणपुरा, अहमदाबाद-३८० ०१३ ।

● द्रष्टव्या विदेशो :-

(१) सर्वव्यापक परम सूक्ष्म चेतन तत्त्व के जेनुं नाम प्रणव (ओम् -ॐ) छे तेनी प्रतीति ञहुषनसमाषने कडाववा प्रयत्न करवो. (२) 'योग' नो प्रचार, प्रसार अने संशोधन करवा प्रयत्न करवो. (३) समाषनुं वैतिक धोरण ठीरुं वाववा माटे आध्यात्मिक ज्ञाननो साहित्य द्वारा प्रचार अने प्रसार करवानो प्रयत्न करवो. (४) आ ठिपरांत ञहुषनठिताय-ञहुषनसुभाष'ने लगतां कार्यों जेवां के केणवणी, तणीणी सारवार वगेरे करवा माटे प्रयत्न करवो.

PRINTED BOOK
Registrar of News Papers of India under Regd.No.48770/90
L-5/131/OTY/34/90-91

To,

મહારાજશાપ્તક તથા આધ્યાત્મિક વંડી
પ.પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિક્ષુજી

PRINTED & PUBLISHED BY :-

Dr. S. S. Bhikshu for

AUMGURU PREMSAMARPANDHYANBHIKSHU PARIVAR TRUST

3/B, Palanagar Society, Narapura, Ahmedabad - 380 013.

Printed at : Shree Graphics, Navrangpura, Ahmedabad.

Hon. Editor : Naishadh Vyas

(Reg. No. E/4416 Date 11-5-81)

I.T. Exe. U/S-80 G (5) No. H.Q. III/33 (821) 2000-01 Up to MARCH-2005.

લવાજમ દર :-

વાર્ષિક સભ્ય (ભારતમાં) ...રૂ. 30-00
આહુવન સભ્ય(ભારતમાં) ...રૂ. ૫૦૦-૦૦
વાર્ષિક સભ્ય (પરદેશમાં) ...૧૫ \$
આહુવન સભ્ય(પરદેશમાં)...૧૫૧ \$

**લવાજમ મોકલવાનું તથા
“રૂતમ્ભરા”ને લગતો પત્રવ્યવહાર
કરવાનું સ્થળ :-**

(૧) ડૉ. સોમાભાઈ એ. પટેલ

૩/બ, પલિયડનગર
સેન્ટ ગ્રેવિયર્સ હાઈસ્કૂલ રોડ,
નારણપુરા, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૧૩.

(૨) નૈષઠભાઈ સી. વ્યાસ

“સ્વાશ્રય”,
૩, ગંગાધર સોસાયટી,
રામબાગ પાછળ, મણીનગર,
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૮.

સૂચના :-

(૧) લવાજમ ચેક દ્વારા અથવા મનીઓર્ડર
દ્વારા “ઓ. પ્રે. પ. ટ્રસ્ટ”ના નામે
મોકલવું. સાથે આપનું પૂરું નામ,
સરનામું શુદ્ધ અક્ષરોમાં લખી
મોકલવું.

(૨) જે સભ્યનાં રહેઠાણનાં સ્થળ
બદલાયાં હોય તેમણે તેમના નવા
રહેઠાણનું પૂરું સરનામું લખી મોકલવું
જેથી વ્યવસ્થાપકોને અંક મોકલવામાં
સરળતા રહે.

પ.પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિક્ષુજી
સાથેના સંસ્મરણો તથા પ્રેરક
પ્રસંગો આવકાર્ય છે.